**PERSKAITĖTE?
NEIŠMESKITE
MANĘS.
PALIKITE...**

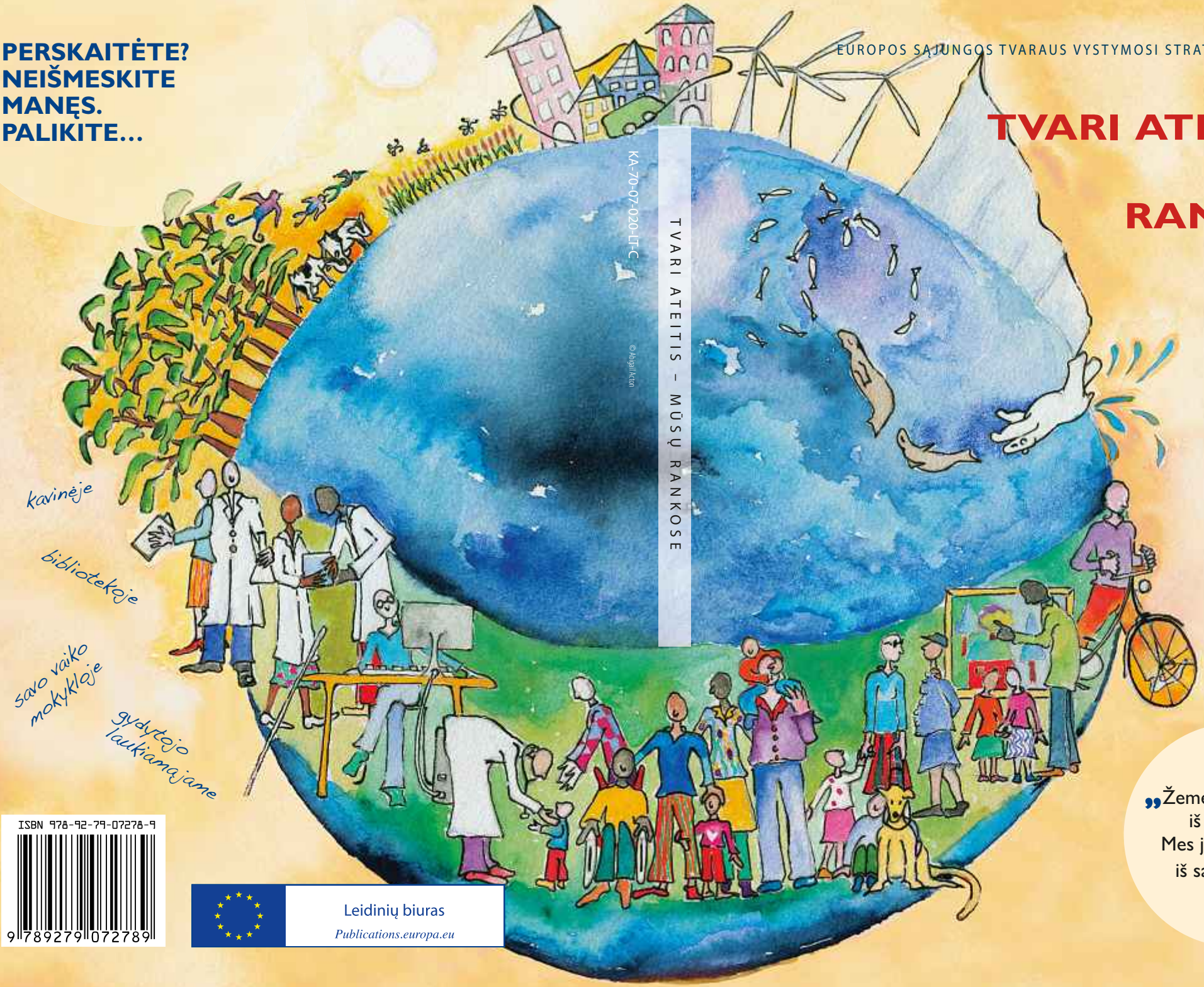
EUROPOS SĄJUNGOS TVARAUS VYSTYMOSI STRATEGIJOS VADOVAS

TVARI ATEITIS – MŪSŲ RANKOSE

KA-70-07-020-LT-C

TVARI ATEITIS – MŪSŲ RANKOSE

© Abigail Acton

„Žemės nepaveldime iš protėvių. Mes ją skolinamės iš savo vaikų“

Lakota

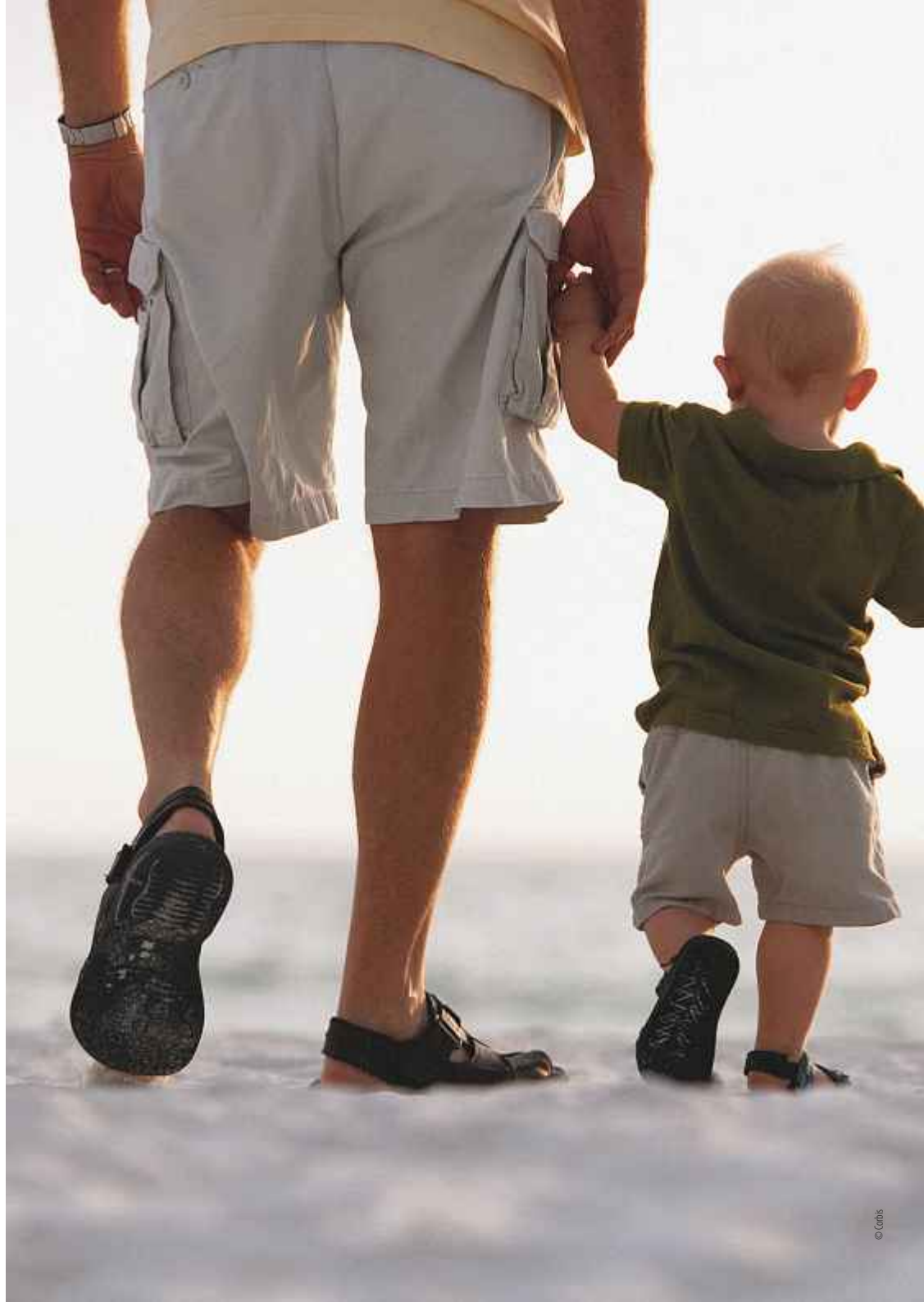
ISBN 978-92-79-07278-9

Leidinių biuras
Publications.europa.eu

Kaip įsigyti ES leidinių?

Parduodamų Leidinių biuro leidinių galima rasti EU Bookshop adresu: http://bookshop.europa.eu. Ten galima pateikti užsakymą pasirinktam pardavimo biurui.

Norėdami gauti mūsų pardavimo biurų visame pasaulyje sąrašą, kreipkitės faksu (352) 2929 42758.

TVARI ATEITIS – MŪSŲ RANKOSE

Europe Direct – tai paslauga, padėsianti Jums rasti atsakymus į klausimus apie Europos Sąjungą

Informacija teikiama nemokamai telefonu (*):
00 800 6 7 8 9 10 11

(*) Kai kurie mobiliojo ryšio operatoriai neteikia paslaugos skambinti 00 800 numeriu arba šie skambučiai yra mokami.

Daug papildomos informacijos apie Europos Sąjungą yra internete.
Ji pasiekiama per EUROPA serverį (http://europa.eu).

Katalogo duomenys pateikiami šio leidinio pabaigoje.

Liuksemburgas: Europos Bendrijų oficialiųjų leidinių biuras, 2008

European Commission
Secretariat-General
1049 Brussels
Belgium

ISBN 978-92-79-07278-9

© Europos Bendrijos, 2008
Leidžiama dauginti, nurodžius šaltinį.

Visos iliustracijos © Abigail Acton

Printed in Luxembourg

SPAUSDINTA BALTAME POPIERIUJE, BLUKINTAME NENAUDOJANT CHLORO

FSC
Mixed Sources
Product group from well-managed forests, and other controlled sources
www.fsc.org Cert no. EUR-COC-051203
© 1996 Forest Stewardship Council

TURINYS

Bendrasis įvadas 05

1 Klimato kaita. Žalos ribojimas 11

2 Tvarus transportas. Lengviau, švariau ir saugiau 21

3 Vartojimas ir gamyba. Išmintingesnis išteklių naudojimas nuo pradžios iki pabaigos 27

4 Gamtos ištekliai. Mus supančio pasaulio apsauga 35

5 Visuomenės sveikata. Sveikata ir gerovė visiems 43

6 Socialinė įtrauktis. Europos ateitį kurkime kartu 51

7 Visuotinis skurdas. Spragos užpildymas 61

8 Kompleksinės politikos kryptys. Svajonės virtimas tikrove 67

9 Įgyvendinimas ir tolesnės priemonės. Kaip nenukrypti nuo kelio 77

Bendrasis įvadas

Nerimą kelia klimato kaita? Kaip įmokėti įmoką pensijai? Oro tarša? O gal nerimaujate, ar jūsų vaikas ras gerą darbą? Europos Sąjunga sprendžia šiuos ir kitus klausimus, su kuriais susiduriame kasdien, ir deda pastangas, kad pagerintų mūsų gyvenimo kokybę bei užtikrintų mūsų vaikams saugesnę ateitį. ES tvaraus vystymosi strategija apima visus aspektus – nuo medžių kirtimo būdų iki mūsų elgesio su senyvais žmonėmis. Europos ateitis priklauso nuo to, ar ji pasieks tris tikslus: gerovės kūrimo, socialinės sanglaudos ir aplinkos apsaugos.

Kas yra tvarus vystymasis?

Apibrėžiamas kaip „vystymasis, atitinkantis dabarties poreikius, ir neatimantis iš ateities kartų galimybės tenkinti savo poreikius“, tvarus vystymasis buvo pagrindinė susitikimo, dažnai vadinamo pasaulio aukščiausiojo lygio susitikimu, įvykusio Rio de Žaneire 1992 m., tema. Jo metu pasaulio lyderiai pasirašė konvencijas dėl klimato kaitos ir biologinės įvairovės. Susitikimo pabaigoje jie paskelbė deklaraciją, kurioje išdėstyti 27 principai, susiję su aplinka ir tvariu vystymusi.

© Getty

Kokie ES tikslai?

ES turi savo tvaraus vystymosi strategiją, sprendžiančią daugumą Rio de Žaneiro susitikime nurodytų sunkumų, susijusių su ekonominiais, aplinkosaugos ir socialiniais aspektais. Joje nurodomi pagrindiniai septyni iššūkiai:

- Klimato kaita ir švari energija
- Tvarus transportas
- Tvarus vartojimas ir gamyba
- Gamtos išteklių saugojimas ir valdymas
- Visuomenės sveikata
- Socialinė įtrauktis, demografija ir migracija
- Visuotinis skurdas

Atnaujinta ES tvaraus vystymosi strategija („atnaujinta“, nes ji buvo sukurta remiantis pirmąja, suformuluota 2001 m.) nurodo, kaip galime patenkinti savo poreikius, nepablogindami gyvenimo sąlygų ateities kartoms.

2005 m. vasarį Europos Komisija išnagrinėjo pasiektą pažangą ir padarė išvadą, kad padėtis blogėja. Todėl, siekdama sustabdyti žalingas tendencijas, lemiančias gamtinių išteklių naudojimą ir aplinkosaugos blogėjimą, bei spręsti nedarbo, imigracijos ir visuomenės sveikatos problemas, 2006 m. birželį ES Taryba priėmė šią strategiją. 2007 m. buvo paskelbta pažangos ataskaita, kurią galima rasti tvaraus vystymosi internetinėje svetainėje adresu: ec.europa.eu/sustainable/

Pirmasis konkretus ilgalaikis tikslas – apriboti klimato kaitą. Todėl ES darys spaudimą savo valstybėms narėms, kad jos vykdytų 1997 m. prisiimtus įsipareigojimus, laikytųsi Kioto protokolo ir siektų naujausių tikslų, dėl kurių 2007 m. kovą valstybių vadovai susitarė pavasario Europos Vadovų Taryboje – iki 2020 m. 20 proc. sumažinti šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetimą. Kaip galima pasiekti šiuos tikslus, priklauso nuo daugelio programų ir teisės aktų.

Nors ši tema sąraše yra svarbiausia, be kitų sričių, dėmesys taip pat turi būti kreipiamas į kartų vienybę. Skurdo spragos užpildymas yra pagrindinė strategijos gija, apibrėžianti, kaip tai padaryti, įskaitant užimtumo didinimą, veiksmingos socialinės gerovės kūrimą ir užtikrinimą, kad švietimas ir mokymas būtų lankstus bei pakankamai plačiai išplitęs, kad būtų patrauklus visiems.

© Corbis

ES taip pat labai rūpi gyventojų senėjimo problema, todėl pensijoms, sveikatos priežiūrai ir ilgalaikės priežiūros sistemoms yra skiriama daug dėmesio. Siekiant išlaikyti demografinius pokyčius, jauniems žmonėms reikia padėti darbe. Vyresnioji karta raginama ilgiau pasilikti aktyvi. Lyčių lygybė turi tapti tikrove, o migracijos klausimai turi būti sprendžiami protingai.

Kitas dėmesio objektas yra visuomenės sveikata bei maisto sauga, pavojai, kuriuos kelia aplinkoje esančios cheminės medžiagos ir užterštumas. Atnaujintoje strategijoje taip pat nagrinėjami mūsų sveikatai kylantys pavojai, kurių priežastis – gyvenimo būdas (pavyzdžiui, rūkymas), nes tai susiję su mūsų bendrąja gerove ir psichine sveikata.

Pagerinti gamtinių išteklių valdymą taip pat gyvybiškai svarbu. Naujos kaimo plėtros programos, reformuota žuvininkystės politika, biologinio ūkininkavimo ir gyvūnų gerovės sistemos ir dėmesys tvariam miškų valdymui – kovojant už mus supančio pasaulio apsaugą pasitelkiama viskas.

Kaip ES ketina pasiekti savo tikslus?

Švietimas ir mokymas: Komisija pripažįsta visų amžiaus grupių ir lygių asmenų lavinimo visoje ES svarbą. 2006 m. Europos Parlamentas ir Taryba priėmė mokymosi visą gyvenimą programą, kuri bus vykdoma 2007–2013 metais. Tai dalis viso tikslo pagerinti gebėjimus kurti šiuolaikišką Europą bei kiekvienam suteikti galimybę vaidinti aktyvų vaidmenį visuomenės gyvenime.

Moksliniai tyrimai ir technologijų plėtra: universitetai, mokslinio tyrimo institutai ir privačios bendrovės atlieka savo vaidmenį ieškant būdų, kaip užtikrinti, kad tvarus ekonominis augimas ir aplinkos apsauga stiprintų vienas kitą. Siekdama paskatinti originaliausius mąstytojus duoti rezultatų, 2007–2013 m. laikotarpiui Komisija paskyrė virš 50 milijardų eurų stipendijoms pagal Europos mokslinių tyrimų finansavimo programą, vadinamą Septintąja pagrindų programa. Tikimasi, kad tai atvers kelią naujiems atradimams, padėsiantiems Europai spręsti neatidėliotinus socialinius, aplinkosaugos ir ekonominius klausimus.

Ekonomikos naudojimas padėčiai keisti: ES nori, kad klestėjimas ir augimas būtų naudingi visiems ir nepadarytų daugiau žalos pasauliui, kuriame gyvename. Mokesčių iniciatyvos „švariai“ praktikai ir objektų, kuriems skiriamos subsidijos, keitimas padeda sutelkti lėšas ten, kur jos duos geriausius rezultatus. Apmokestinimo srityje perėjimas nuo darbo prie aplinkos apsaugos aspektų taip pat gali pakeisti visuomenės elgseną. Pavyzdžiui, Švedijos vyriausybė 2001 m. padidino mokesčius dyzeliniams degalams, krosnių kurui bei elektrai ir sumažino pajamų mokesčius bei socialinio draudimo įmokas. Dėl to šiltnamio efektą sukeliančių dujų skleidimą Švedija sugebėjo sumažinti greičiau nei tikėjosi. O štai Danijoje mokestis ypač toksiškiems nikelio ir kadmio elementams privertė vartotojus pasirinkti mažiau toksiškas alternatyvas.

Bendravimas: tvarus vystymasis yra ES veiklos pagrindas, todėl, siekdama didžiausios sėkmės, ES pabrėžia bendravimo svarbą. Žmonės turi susitelkti visuose lygmenyse, kad pasidalytų patirtimi apie tai, kurios politikos sritys veikia, o kurios ne. Verslininkai turi kalbėtis su vietos valdžios institucijomis, nacionalinės vyriausybės – su ES, o regioninė valdžia – su savo piliečiais. Mokesčių politiką reikia aiškinti. Priemonių nuo vietinių perdirbimo projektų iki lėšų skyrimo trečiojo pasaulio skurdo poreikiams tenkinti logiką turi suprasti kiekvienas.

Pasirinkto kelio laikymasis: žodžiai turi virsti darbais. Pradėdama nuo 2007 m., Komisija kas dveji metai pateiks pažangos ataskaitą, apimančią viską, kas buvo padaryta visoje ES tvariam vystymuisi remti ir skatinti. Kiti veiksmai apima užtikrinimą, kad įvairių ES tautų politinius sprendimus priimantys asmenys mokytųsi vieni iš kitų, dalijimąsi informacija ir indikatorių, tiksliai parodančių, kokios priemonės veiksmingos ir kokios ne, sistemos kūrimą.

Pokyčių siekimas

Šie tikslai nėra tik graži svajonė. Aiškiai suvokiama, kad dabar pats laikas šioje knygelėje bendrais bruožais nusakytas priemones įgyvendinti praktiškai. Norint tai padaryti, būtina to imtis iš abiejų pusių, ir čia aktyvių piliečių nuomonės sutampa.

Teisinės priemonės, mokesčių iniciatyvos, mokesčiai už taršą – visos šios priemonės nukreipia mus teisingu keliu, vedančiu į tvarųjį vystymąsi. Tačiau jei neatliksime savo darbo dalies, kad atremtume sunkumus, su kuriais susiduria mūsų karta, ateities kartos paveldės nualintą pasaulį.

Šios knygelės tikslas – supažindinti jus, kokių priemonių imasi ES ir ką gali padaryti kiekvienas asmuo. Trumpai apibūdinsime priemones, kurių imamasi ES lygmeniu, ir pasiūlysime paprastų, praktiškų minčių, kurias galėsite pritaikyti kasdieniame gyvenime. Jums ir ES dirbant kartu, tvarus vystymasis gali tapti tikrove.

1 SKYRIUS

Klimato kaita

Žalos ribojimas

Klimato kaita jau nebėra tolima grėsmė. Ji vyksta dabar ir nuolat spartėja. Visame pasaulyje daugybėje teritorijų jau kovojama su kylančia oro temperatūra. Iki šiol kalbama, kad nuo pramoninės revoliucijos pradžios pasaulinis klimatas atšilo vidutiniškai 0,76 °C. Tačiau atrodo, kad ši tendencija išlieka ir toliau, o jos poveikis vis blogesnis.

Europiečiai jaučia visuotinio atšilimo poveikį: sausros, potvyniai, karščio bangos ir miškų gaisrai tampa vis dažnesni ir dažnesni. Tai tik viršūnėlė to, kas jau yra susikaupę. JT Tarpvyriausybinės klimato kaitos komisijos (IPCC) klimatologai įspėja, kad 1990–2100 m. temperatūra pakils dar apie 4 °C.

Tai, ką matome dabar, labiausiai yra milijardų tonų CO_2, išmetamų kiekvieną dieną deginant anglį, alyvą ir gamtines dujas, padarinys. Šis iškastinis kuras teikia mums energijos, reikalingos automobiliams varyti, namams apšildyti ir biurams apšviesti. Tačiau mes sėdime ant laikrodinės bombos. Nukentės ne tik mūsų aplinka, bet ir ekonomika bei visuomenė.

© Corbis

Padėtis žemėje

Ilgai laikyti sąlyginiais, klimato kaitos padariniai dabar yra akivaizdūs. Pradedant šaltesnėmis žiemomis ir baigiant karštesnėmis vasaromis, metų laikus nuolat lydi didėjantys oro būklės kraštutinumai. Vienuolika iš dvylikos pasaulyje šilčiausių metų rekordų užfiksuota 1995–2006 metais. Kažkam ši padėtis buvo priimtina, tačiau daugumą tai sukrėtė.

2003 m. Europoje nuvilnijusi svilinanti karščio banga pasiglemžė 35 000 gyvybių – apie pusę jų iš Prancūzijos. Daug žmonių mirė Vokietijoje, Ispanijoje ir Italijoje. Jungtinėje Karalystėje temperatūra pirmą kartą, nei buvo kada nors registruota, viršijo 38 °C. Manoma, kad tokios karščio bangos ateityje dažnės ir intensyvės. Tačiau jei Europai jau dabar nelengva su tuo susidoroti, kas bus toliau? Dvidešimtajame amžiuje temperatūra Europoje, palyginti su visuotiniu 0,76 °C vidurkiu, pakilo 0,95 °C.

Metų laikai yra ne tik karštesni ir šaltesni, bet taip pat ir drėgnesni bei sausesni. Europoje formuojasi kontrastingas vaizdas, kai šiaurėje tampa drėgniau (10–40 proc. nuo 1900 m.), o pietuose – sausiau (iki 20 proc. nuo 1900 m.). Ir kylantys potvyniai, ir sausros turi didelę įtaką žemės ūkiui ir vandens ištekliams. Jei dabartinės tendencijos tęsis, padėtis gali tik pablogėti.

Ekonomika taip pat patiria poveikį: ekstremalios oro sąlygos kaltinamos dėl 79 proc. ekonomikos nuostolių, kuriuos lėmė stichinės nelaimės. Dešimtajame dešimtmetyje patirta vidutiniškai du kartus daugiau pražūtingų oro sąlygų sukeltų įvykių nei devintajame.

Pavyzdžių taip pat atsiranda ir ekosistemoje. Tam tikros augalų rūšys dabar skverbiasi į šiaurę, nes ten klimatas šiltėja, kai kuriose teritorijose padidindamos įvairovę, o kai kuriose – sumažindamos. Tam tikri vabzdžiai taip pat bėga, todėl, pavyzdžiui, erkių randama toliau į šiaurę nei kada nors iki šiol. Dėl to Baltijos ir centrinės Europos šalyse daugėja erkių sukeliamų ligų.

Poliariniai lokiai ant besitraukiančių Arkties ledynų dažnai yra įspūdingas klimato kaitos padarinių pavyzdys. Tačiau ne taip daug žmonių žino apie tirpstančius Europos ledynus. Vien tik 2003 m. vasarą buvo prarasta 10 proc. likusios Alpių ledynų masės, ir yra apskaičiuota, kad iki 2050 m. tikriausiai išnyks 75 proc. Šveicarijos Alpių ledynų.

© SplashdownDirect

Šį plačiai plintantį poveikį sustabdys tik skubūs veiksmai. „Klimato kaita yra pasaulinė problema, reikalaujanti visuotinių sprendimų ne po dešimties ar dvidešimties metų, bet dabar“, – sakė Europos Komisijos pirmininkas J. M. Barroso kelionėje į Grenlandiją pažiūrėti pirmųjų visuotinio klimato atšilimo padarinių.

Europa jau patyrė poveikį, tačiau labiausiai kenčia besivystančios šalys, kuriose klimatas jau šiltesnis, o pragyvenimas daugiausia priklauso nuo žemės ūkio.

Problema labai sudėtinga. Šiandien mūsų pagrindiniai energijos šaltiniai yra ribotos iškastinio kuro atsargos, kurioms pasipildyti reikia milijonų metų. Esama pavojaus, kad dabartiniai vartojimo lygiai šias atsargas visiškai išsekins. Dar daugiau, Tarptautinė energetikos agentūra prognozuoja, kad 2000–2030 m. energijos poreikiai išaugs 60 proc.

Kadangi nėra stebuklingų energijos šaltinių, vienintelis sprendimas yra kelti naudojimo efektyvumą ir rasti alternatyvų, tuo pat metu visiškai išnaudojant atsinaujinančius energijos šaltinius.

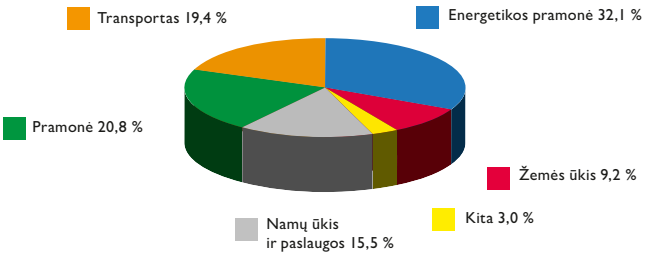
Kokių priemonių imasi Europos Sąjunga

Nuo dešimtojo dešimtmečio vidurio, kai IPCC pirmą kartą nustatė žmogaus veiklos ir klimato kaitos ryšį, ES stiprina savo pastangas susidoroti su klimato kaitos keliama grėsme. Pagal 1997 m. Kioto protokolą, kurį pasirašė 140 šalių, 15 ES valstybių narių, kaip visuma, įsipareigojo iki 2012 m. šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetimą nuo 1990 m. lygio sumažinti 8 proc.

Neseniai, 2007 m. kovo 9 d. Europos Vadovų Tarybos susitikime, vadovai susitarė dėl didelio priemonių paketo, kuriame nustatoma nauja integruota klimato kaitos ir energetikos politika. Tai pralenktų ir viršytų visus ankstesnius įsipareigojimus. Jos tikslai:

- Iki 2020 m. ES šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetimą sumažinti 20 proc., o jei bus pasiektas tarptautinis susitarimas – 30 proc.
- Iki 2020 m. energijos vartojimo efektyvumą pagerinti 20 proc.
- Iki 2020 m. atsinaujinančių energijos šaltinių dalį padidinti 20 proc.
- Iki 2020 m. biodegalų lygį transporto degaluose padidinti 10 proc.

Žvilgtelėjus į pagrindinius šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetimo šaltinius ES, pastebima, kad labiausiai atsakingi yra energetikos, pramonės ir transporto sektoriai, o nuo jų nedaug atsilieka namų ūkiai ir žemės ūkis.

Šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetimo šaltiniai ES 2004 m. (Europos aplinkos apsaugos agentūra)

© Corbis

Norėdama nustatyti ir plėtoti tikslines mažinimo priemones, ES 2000 m. sukūrė **Europos klimato kaitos programą**. Pasikonsultavusi su verslininkais, mokslininkais ir NVO, šioje programoje ji apibrėžia būdus, kuriais ES gali sumažinti išmetamų teršalų, kurie sudaro 14 proc. pasaulyje išmetamų teršalų kiekio. Iki šiol yra identifikuota 40 sričių, kurios kartu Europos išmetamų teršalų kiekį gali sumažinti iki 16 proc., palyginti su 1990 m. skaičiais.

Jos pagrindinis laimėjimas yra **šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetimo leidimų prekybos sistema**, pradėjusi veikti 2005 metais. Tai didžiausia daugiašalė ir daugelį sektorių apimanti teršalų išmetimo leidimų prekybos sistema pasaulyje. Ji padeda šalims pasiekti savo CO_2 mažinimo įsipareigojimus pagal 1997 m. Kioto protokolo susitarimą, per daug gaminančią šalį sujungdama į grupę su ta, kuri gamina mažiau už savo apribojimus pagal Kioto protokolą. Pertekliaus sudarytojas moka už teisę pasinaudoti laisvais kitos susijusios šalies pajėgumais – galiausiai abiejų išmetamas teršalų kiekis nėra didesnis už susitartą.

Pagal **Ekologinio projektavimo direktyvą** kuriamas priemonių paketas, siekiant užtikrinti, kad būtų atliktas daugiausia energijos reikalaujančių produktų rentabilus patobulinimas. Minimalaus energijos vartojimo efektyvumo reikalavimai bus derinami su aiškesniu šių produktų žymėjimu. Apskaičiuota, kad vien tik patobulinus centrinio šildymo katilus ir vandens šildytuvus, bendras išmetamų teršalų kiekis iki 2020 m. galėtų sumažėti 3 proc. (palyginti su 2004 m.).

Pasitelkdama **Direktyvą dėl energijos mokesčių**, ES sieks varžyti teršėjų veiksmus ir atsilyginti už teigiamus sprendimus, susijusius su energijos taupymu ir aplinkai nekenkiančia veikla.

Ar žinote, kad…

Aliuminiui perdirbti reikia dešimt kartų mažiau energijos nei pagaminti iš naujo.

© Corbis

Transportas yra kitas sektorius, turintis didelį klimato kaitos mažinimo potencialą, todėl nagrinėjama daug teisės aktų projektų. Jie apima aviacijos prijungimą prie šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetimo leidimų prekybos sistemos, transportui naudojamų biodegalų dalies didinimą, degalų anglies intensyvumo mažinimą ir pusiausvyros tarp įvairių transporto rūšių atkūrimą.

ES taip pat kartu dirba su pagrindiniais veikėjais, siekdama pakeisti dabartinę energijos poreikių didėjimo tendenciją, nustatydama ir šalindama pagrindines energijos švaistymo formas – turi būti sukurtos naujos energijos technologijos, didinančios energijos gamybos ir vartojimo efektyvumą. Tam bus naudojamos didelės investicijos pagal **2007–2013 m. ES septintąją bendrąją mokslinių tyrimų programą**. Produktai, statiniai ir paslaugos – viskas bus kuriama taip, kad energija būtų naudojama efektyviau, o iškastinio kuro technologijos būtų švaresnės.

Atsinaujinanti energija taip pat vertinama kaip galimybė toliau didinti tvarios energijos šaltinius. Naudodama vandens galią, saulės energiją, biodegalus, biomasę ir geoterminę energiją, ES siekia užtikrinti, kad iki 2020 m. 20 proc. visos energetikos struktūros sudarytų atsinaujinantys energijos šaltiniai. Šioje struktūroje biodegalai užima aukštą vietą ir iki 2020 m. ES patenkins 10 proc. benzino ir dyzelinių degalų poreikių. Švedija šiuo metu pirmauja Europoje pagal biodegalų suvartojimą: jie sudaro 2,3 proc. Jos pavyzdžiu seka Vokietija, Čekijos Respublika ir Prancūzija.

Kadangi kiekvienas atsinaujinantis šaltinis turi savo užtarėjų ir priešininkų, investicijos į technologijas užtikrins, kad ES išnaudos atsinaujinančių energijos šaltinių potencialą kaip iškastinio kuro pakeitimo šaltinį. Kitas alternatyvus šaltinis yra biomasė, todėl jam skirtas ES **Biomasės naudojimo veiksmų planas**. Biomasę sudaro visos kietos ir organinės atliekos, kaip antai: mediena ir medienos atliekos, šiaudai, pasėlių derliaus, augalinės ir gyvulinės kilmės atliekos. Ji pakeičia įprastesnius šaltinius, tokius kaip anglis, benzinas ir dujos, kurie yra riboti ir teršia. Matuojant „tonomis naftos ekvivalento“ (NE), ES apskaičiavo, kad veiksmų planas padės padidinti biomasės suvartojimą, ir 2010 m. jos bus sunaudojama iki 150 milijonų tonų NE.

Tikrą susirūpinimą kelia tiekimo patikimumas. Vienas iš pagrindinių **naujos Europos veiksmų plano energetikos politikos**, kurią 2007 m. kovą priėmė Europos Vadovų Taryba, tikslų – apsirūpinimas saugiais energijos ištekliais. Nors ES daugiausia dėmesio skiria savo valstybėms narėms, ji dirba ne viena. Užmegztas bendradarbiavimas su keliomis pramoninėmis ir besivystančiomis šalimis.

Pavyzdžiui, ES pradėjo dialogą su Rusija. Kartu su šia šalimi, kurios išmetamo CO_2 kiekis sudaro 7 proc. pasaulinio kiekio, ji tikisi užtikrinti aukštą aplinkos apsaugos ir branduolinės saugos lygį. Naudojantis lanksčiu Kioto protokolo mechanizmu, dedamos pastangos modernizuoti Rusijos energetikos sektorių ir tuo pat metu skatinti energijos efektyvumo ir aplinkai nekenkiančias technologijas.

Kartu su JAV taikoma biurų įrangos energijos taupymo programa ***Energy Star*** (ženklinimo programa). Kompiuteriai, kopijuokliai, spausdintuvai ir monitoriai turi atitikti reiklius energijos vartojimo efektyvumo kriterijus. Tikimasi, kad ši priemonė per trejus metus padės sutaupyti 30 Twh elektros energijos – tai apytikriai atitinka Vengrijoje sunaudojamos elektros energijos kiekį.

ES bando sutelkti Kinijos ir Indijos vadovus, siekdama pagerinti bendradarbiavimą klimato kaitos srityje. Būtų siekiama tobulinti švarias akmens anglies technologijas, didinti energijos vartojimo efektyvumą ir skatinti nekenkiančių aplinkai energijos šaltinių naudojimą. Be to, jei šios šalys įsipareigos sumažinti savo teršalų išmetimą pagal savo pajėgumus, ES išreiškė norą žengti toliau – prisiimti didesnį įsipareigojimą ir teršalų išmetimą sumažinti 30 proc.

Pokyčių siekimas

Namų ūkiai yra tiesiogiai atsakingi už maždaug 16 proc. šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetimą ES. 70 proc. energijos namų ūkiai sunaudoja namams šildyti, 14 proc. – vandens pašildymui ir 12 proc. – apšvietimui ir elektriniams prietaisams. Kitus 10 proc. šiltnamio efektą sukeliančių dujų ES išmeta privatūs automobiliai. Todėl galimybės veiklai didžiulės!

Išmetamo anglies dvideginio kiekio skaičiuokle įmanoma suskaičiuoti, kiek prisidedate prie pasaulinio klimato atšilimo. Internete yra kelios priemonės, tokios kaip ES skaičiuoklė: www.mycarbonfootprint.eu.

Ši skaičiuoklė gali padėti nustatyti, kaip savo gyvenimo būdą padaryti labiau tausojantį, nekeliant pavojaus gyvenimo kokybei. Laimei, kai kurie iš pačių veiksmingiausių būdų, kuriuos galime taikyti, yra vieni iš paprasčiausių ir padeda taupyti pinigus.

Pasirinkite švaresnę transporto rūšį. Užuot važiavę automobiliu, sėskite į traukinį arba autobusą, ir kiek galite daugiau eikite pėstute arba važiuokite dviračiu. Tai svarbūs žingsniai mažinant šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetimą. Jei norite pirkti automobilį, rinkitės tokį, kuris sunaudoja mažiau degalų ir išmeta mažiau CO_2.

Nenaudojamus elektros prietaisus išjunkite iš maitinimo tinklo. Netgi būdami parengties režime, šie prietaisai vis tiek sunaudoja energijos – iki 60 proc. galingumo, kurį jie naudoja veikdami! Įsukite specialias mažiau energijos naudojančias lemputes: jos gali tarnauti 12 kartų ilgiau nei įprastos, todėl eksploatacija bus pigesnė.

ES parduodami namų ūkio įrenginiai žymimi etiketėmis, rodančiomis jų energijos sunaudojimo efektyvumo klasę, kuri kinta nuo „A“ (didelio energijos vartojimo efektyvumo) iki „G“ (mažo efektyvumo). Renkantis efektyviau energiją vartojančius gaminius, išvengiama bereikalingo teršalų išmetimo ir skatinama įmones investuoti į mokslinius tyrimus ir taikomąją veiklą.

Visi bandome optimizuoti temperatūrą savo namuose. Žiemą įjungiame šildytuvus, o vasarą – oro kondicionierius. Tačiau namus padengdami izoliacinėmis medžiagomis galime sumažinti šį poreikį, nes namai tampa geriau pritaikyti prie aplinkos temperatūros. Namai dažnai šildomi per daug: paprastas pakeitimas, kaip antai termostato perjungimas 1°C mažiau, galėtų būti visiškai nepastebimas, tačiau turėti labai didelį poveikį. Tai ne tik sumažina energijos sunaudojimą: taip mokesčius už šildymą galima sumažinti 10 proc. Išmintingai rinkdamiesi, galime viską gerokai sumažinti.

„Ištrauk kištuką, išjunk, sumažink.“

2 SKYRIUS

Tvarus transportas

Lengviau, švariau ir saugiau

Ar jūsų miestas kenčia dėl nepakeliamų grūsčių piko valandomis? Ar nuolat stengiatės išvengti automobilių „kamščių“, apie kuriuos girdite per radijo pranešimus apie eismo grūstis? Ar greitkelį, kuriuo važiuojate, galima palaikyti milžinišku automobilių parku? Jūs ne vienas. Poveikį jaučia visa Europa, kai septynis su puse tūkstančio kilometrų jos kelių kiekvieną dieną užkemša eismo grūstys.

Nemalonumas važiuoti perkrautu keliu yra didesnis, nei vien tik laiko švaistymas slenkant kėbulas prie kėbulo – poveikis taip pat žalingas mūsų aplinkai ir sveikatai. Kelių eismas labai prisideda prie šiltnamio efektą sukeliančių dujų. Jis sudaro vieną penktąją viso ES išmetamo CO_2 kiekio, kuris 1990–2004 m. padidėjo 26 proc. Tačiau, nepaisant saugos kelyje išradimų, tokių kaip ABS stabdžių sistemos ir oro pagalvės, kiekvienais metais 40 000 žmonių vis dar žūsta mūsų keliuose.

Tai tik viena paveikslo pusė. Kita – kelionės lėktuvu. Skraidančios mašinos kelia didelį rūpestį aplinkosaugai, kadangi tarptautinių kelionių lėktuvais metu išmetamo CO_2 kiekis nuo 1990 m. padidėjo 87 proc.

Ar žinote, kad…

Vidutiniškai kiekvienas ES pilietis per dieną nukeliauja 35 km. 75 proc. šio atstumo nuvažiuojami automobiliu.

© Corbis

Padėtis žemėje

Reaguodamos į įvairaus lygio grūstis, triukšmą ir oro taršą, nacionalinės ir vietos valdžios institucijos sugalvojo naujas sistemas eismui mūsų keliuose palengvinti.

Vokietijoje besirūpinantieji savo sveikata nuomojasi dviračius iš „Call-a-Bike“ nuomos paslaugų punktų, dabar veikiančių Berlyne, Kelne, Miunchene ir Štutgarte. Šiaurės Italijoje sekmadieniais keliuose nėra eismo, nes šioje iniciatyvoje dalyvauja keli regionai ir daugiau kaip keturi milijonai piliečių. Dėl Paryžiaus „Gaivaus oro“ iniciatyvos Paryžiuje sekmadieniais, valstybinių švenčių metu teritorijoje aplink Senos upę nevažiuoja transportas – tuomet ji skirta tik pėstiesiems, riedutininkams ir dviratininkams.

© Corbis

Londone grūsčių mokesčiai taikomi į centrą įvažiuojantiems automobilininkams, taip pat rengiami planai įvesti nuolaidas mažiau teršiančioms transporto priemonėms. Dar svarstomi papildomi mokesčiai labiausiai teršiančioms transporto priemonėms, kaip antai degalus ryjantiems keturiais ratais varomiems ir sportiniams automobiliams. Nauja užsakomojo transporto paslauga Lenkijoje, Krokuvoje, leidžia priemiesčiuose gyvenantiems miestiečiams miesto centrą pasiekti greičiau ir patogiau. Visuomeninį transportą galima užsisakyti paprasčiausiai paskambinant specialiu telefono numeriu.

Austrijoje, Graco mieste, visas autobusų parkas dabar naudoja biodyzeliną, gaminamą iš pakartotinai naudojamo maistinio aliejaus, surenkamo iš namų ūkių ir restoranų. O 2003 m. buvo atidaryta biodyzelino stotis, kurioje žmonės gali tiesiogiai nusipirkti šių degalų.

Nors visi šie metodai prisideda, siekiant pažaboti taršą ir plėtoti švaresnę, labiau subalansuotą transporto sistemą, jų veiksmingumas bus ribotas tol, kol nebus tam tikro centrinio koordinavimo. To siekia ES. Koordinuodama iš centro, ES suteikia galimybę jomis naudotis visiems, o ne tik keliems laimingiesiems, atsitiktinai parinktiems pagal pašto kodą.

© Corbis

Kokių priemonių imasi Europos Sąjunga

Idealu būtų, kad eismas niekada neužkimštų kelių, žmonės pirmenybę teiktų švariausioms ir veiksmingiausioms transporto rūšims, o švarūs degalai pakeistų tuos, kurie orą pripildo toksiškų dūmų. Tačiau dar daug ką reikia padaryti, norint šį sumanymą nuo braižymo lentos perkelti į gatves. Štai kodėl ES nusprendė koordinuoti veiklą daugelyje pagrindinių sričių, tokių kaip:

- Teršalų išmetimo mažinimas, siekiant apriboti poveikį žmonių sveikatai ir aplinkai
- Įvairių transporto rūšių naudojimo dažnumo pusiausvyros reguliavimas
- Transporto priemonių išmetamo CO_2 kiekio mažinimas, siekiant, kad 2009 m. jis būtų 140 g/km, o iki 2012 m. sumažėtų iki 120 g/km
- Iki 2010 m. mirčių kelyje skaičiaus sumažinimas per pusę (palyginti su 2000 m.)

1999 m. įvesta **Eurovinjetės direktyva** skatina valstybes nares taikyti priemones, skirtas sunkiasvorių krovinių transporto priemonėms, atspindinčias krovinių gabenimo poveikį aplinkai. Šia iniciatyva atsilyginama vairuotojams su mažiau teršiančiomis transporto priemonėmis.

Šiuo metu viena iš devynių krovinių siuntų Europoje vėluoja dėl grūsčių kelyje. Todėl, atsižvelgiant į tendenciją, kad iki 2010 m. krovininio transporto skaičius padidės 50 proc., labai reikia imtis veiksmų. **Marko Polo** programoje išdėstyta, kad reikia atkurti pusiausvyrą, skatinant naudoti kombinuotas transporto rūšis ir kuriant veiksmingesnes, rentabilesnes ir tvarias transporto grandines.

Tolesnei veiklai Komisija priėmė naują **Žaliąją knygą dėl mobilumo mieste**. Šioje knygoje išdėstyti nauji būdai, kaip skatinti tvaraus ir rentabilaus transporto naudojimo sprendimus, įskaitant visuomeninį transportą ir nevariklines transporto priemones. Joje skiriamas dėmesys visoms transporto rūšims, įskaitant ėjimą pėsčiomis, važiavimą dviračiu, motociklus ir variklines transporto priemones, bei nagrinėjamas miesto krovininis (ir logistikos) bei keleivinis transportas. Knygoje pabrėžiama integruotos politikos metodų būtinybė.

Ar žinote, kad…

Iš Londono į Niujorką ir atgal skrendantis asmuo aplink sukuria tiek pat išmetamųjų teršalų, kaip vidutinė ES šeima metus šildydama savo namus.

Rengiamas naujas teisės aktas dėl transporto priemonių išmetamo CO_2 kiekio mažinimo, kadangi automobilių gamintojams sunkiai sekasi siekti 1999 m. nustatyto tikslo iki 2009 m. teršalų išmetimą sumažinti iki 140 g/km. Šiuo metu transporto priemonės teršalų vidutiniškai išmeta 163 g/km.

Dėmesys taip pat atkreiptas į keliones lėktuvu, todėl pasiūlyta nuo 2012 m. joms taikyti šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetimo leidimų prekybos sistemą, o tai leis susijusioms šalims pirkti arba parduoti savo dujų išmetimo leidimus. Taip būtų galima iki 2020 m. aviacijos išmetamo CO_2 kiekį sumažinti iki 46 proc.

Europoje, siekiant iki 2010 m. dvigubai sumažinti mirčių kelyje skaičių, vykdoma visa seka iniciatyvų, kurios jau pasirodė veiksmingos. Su **transeuropinio transporto tinklo** pagalba Europos pagrindiniai keliai tampa saugesni dėl geresnės infrastruktūros ir projektavimo. Pažeidžiamiausi kelių naudotojai – pėstieji, dviratininkai ir motociklininkai – taip pat saugesni, nes įstatymas reikalauja sunkiųjų krovinių transporto priemonėse įtaisyti nematomų zonų veidrodžius. Tobulinamos ir remiamos kitos kelių saugos priemonės. Organizuota **„eSafety Aware“ kampanija**, kuria siekiama skatinti naudoti elektroninės stabilumo kontrolės technologiją, kuri, kaip nurodoma, avarijų keliuose sumažina daugiau kaip 20 proc.

Pokyčių siekimas

Kai tik įmanoma, **dalykitės mašina**. Tėvai žino bendro važiavimo į mokyklą naudą. O ką manote apie važiavimą į darbą viena mašina, pakeliui paimant vieną ar du kolegas? O jei gyvenate mieste ir **visuomeninis transportas** galėtų jus nuvežti ten, kur jums reikia, išbandykite, jei juo dar nesinaudojate. Automobiliai tampa įpročiu. Išbandykite kitą būdą vykti į darbą. Gali pasirodyti, kad nesigrūsdami eismo spūstyje ar nesikaudami dėl vietos mašinų stovėjimo aikštelėje, dieną pradėsite daug geriau nusiteikę.

Padarykite sau paslaugą – **keliaukite dviračiu**. Tai ne tik turės mažesnį poveikį aplinkai, bet ir padės jums išlaikyti fizinę formą. Visoje Europoje paplito daugybė visuomeninių dviračių stovėjimo vietų: Vokietijos „Call-a-Bike“, Prancūzijos „Vélo à la Carte“ ir Nyderlandų „OV Fiets“ yra tik keli pavyzdžiai.

Jei ketinate naudotis automobiliu, svarbu **atsižvelgti į saugumą**:

- Saugos diržas ES gali išgelbėti 5 500 gyvybių per metus. Važiavimas neprisisegus saugos diržo yra antra didžiausia mirčių kelyje priežastis po greičio viršijimo ir vairavimo išgėrus
- Sumanus vairavimas – greičio pritaikymas eismo situacijai ir jų numatymas – yra saugesnis, taupo degalus ir pinigus bei sumažina teršalų išmetimą
- Lėtesnės muzikos klausymasis – žūstama ne tik dėl greičio. Greitos muzikos klausymasis taip pat padidina tikimybę patirti avariją
- Mašinos spalva gali turėti įtakos saugumui – šviesesnės mašinos geriau pastebimos. Sidabrinė spalva pasirodė pati saugiausia, po to balta, geltona, raudona ir mėlyna
- Mažesnio nei 1,35 m ūgio vaikams saugos priemonių, pritaikytų prie jų svorio, įtaisymas gali gerokai sumažinti sunkių sužeidimų pavojų

„Kuo geriau pasinaudok dviračiu, išeik į gryną orą.“

Vartojimas ir gamyba

3 SKYRIUS

Išmintingesnis išteklių naudojimas nuo pradžios iki pabaigos

Daiktų išmetimas, pradedant vienkartiniais fotoaparatais ir baigiant elektros prietaisais, kuriuos pigiau pakeisti nei sutaisyti, yra kasdienio gyvenimo dalis. Pagalvokite apie viską, ką perkate ir kasdien naudojate, o paskui atsižvelkite į kitus 1,7 milijardo žmonių, sudarančių vartotojų visuomenę – jie visi daro tą patį.

Pastaruosius kelis dešimtmečius džiaugiamės aukštesniu gyvenimo lygiu, kai vis daugiau ir daugiau žmonių naudojasi prekėmis ir paslaugomis, kurių negalėjo įgyti praeityje. Tačiau tuo pat metu būdai, kuriais gaminami ir naudojami tie produktai ir paslaugos, yra pagrindiniai naštos, kurią užkrauname aplinkai, šaltiniai. Vartojimas ir gamyba yra daug didesni, nei gali pakelti Žemė, kuri yra mūsų klestėjimo ir gerovės pagrindas.

Ši našta auga toliau, nes didėja gyventojų skaičius. Padariniai? Plečiasi miestai, blogėja dirvos kokybė, vandens ištekliai senka arba yra teršiami, ir nuolat susiduriama su sunkumais ieškant būdų, kaip atsikratyti visais daiktais, kuriuos išmetame. Naudingąsias iškasenas kasame taip, lyg gyventume paskutinę dieną, o visą parą dirbantys fabrikai išleidžia lauk nuolat didėjančius kiekius šiltnamio efektą sukeliančių dujų. Tai tik keli nematomų sąnaudų, kurios neparodomos intensyviai auginamos mėsos arba naujausių technikos prietaisų žemų kainų etiketėse, pavyzdžiai.

© Corbis

Ar žinote, kad…

Septintajame dešimtmetyje vidutinėje Europos bakalėjos parduotuvėje buvo 2 000 produktų rūšių. Šiuolaikiniame prekybos centre jų yra daugiau kaip 15 000.

Vartojimą ES galima suskirstyti į keturias pagrindines kategorijas: maisto ir gėrimų, namų apyvokos, asmeninių kelionių ir mobilumo bei turizmo.

Neigiamas Europos gamybos ir vartojimo poveikis juntamas kitose pasaulio dalyse. Pasak Europos aplinkos apsaugos agentūros, mes vis daugiau užsienio šaltinių naudojame vartojimui Europoje, taip užkraudami naštą kitų pasaulio regionų aplinkai.

Padėtis žemėje

Šiuolaikinės visuomenės vartojimo būdai sekina išteklius ir dažnai verčia mus išleisti dideles sumas neilgalaikiams produktams, kurie yra visiškai nenaudingi nei mums, nei visuomenei apskritai. Turime sukurti tvarų vartojimą, atsižvelgdami ir į ekonominį efektyvumą, ir į didesnę socialinę bei aplinkosauginę naudą.

Daiktų pirkimas tapo kultūriniu įpročiu, todėl apsipirkimas kai kuriose ES šalyse dabar yra populiariausia laisvalaikio leidimo forma. Reklama skatina vaikus leisti savo kišenpinigius arba paveikti tėvus – UNESCO praneša, kad vien tik ES pajamos iš vaikams skirtos reklamos pasiekė apie 1 milijardą eurų per metus.

Daiktų gamybos ir pirkimo būdai turi keistis.

© Corbis

Esant dabartinėms tendencijoms, pasauliniai energijos poreikiai galėtų padvigubėti, kadangi auga gyventojų skaičius, o besivystančios šalys plečia savo ūkinę veiklą, todėl iki 2050 m. turime skubiai sukurti mažiau išteklių naudojančių produktų ir paslaugų, kad užkirstume kelią nereikalingam išteklių švaistymui ir vartotume atsakingiau.

Šiems tikslams pasiekti reikės didelių pastangų. Tai bendra užduotis visiems: tarptautinėms organizacijoms, valstybinės valdžios institucijoms, gamintojams, mažmenininkams, vartotojams ir žmonėms, lavinantiems mūsų vaikus ir visuomenę.

© Corbis

Kokių priemonių imasi Europos Sąjunga

Siekiant tausojančio vartojimo ir gamybos, reikia keisti tai, kaip mes gaminame, perkame ir išmetame. ES nustatė pagrindinius tikslus, kaip pasiekti, kad vartojimas ir gamyba būtų ne tokie žalingi:

- Nutraukti kenksmingą ekonomikos augimo ir žalos aplinkai ryšį
- Skatinti verslo įmones ir plačiąją visuomenę naudoti produktus, gaminamus su atsakomybe už padarinius aplinkai
- Visoje Europoje siekti įtikinti valstybines valdžios institucijas, kad jos pirktų aplinkai nežalingus produktus ir paslaugas. Kai kuriose šalyse tai jau daroma. ES nori, kad iki 2010 m. visos Sąjungos šalys prilygtų toms, kurios geriausiai apsirūpina aplinkai nekenksmingais produktais ir paslaugomis
- Didinti nekenkiančių aplinkai technologijų ir naujovių rinką
- Gerinti gyvūnų gerovę ES ir už jos ribų

Europos lygmeniu tikslų siekiama taikant įvairias priemones.

2004 m. sausį ES įsigaliojo **Aplinkosaugos technologijų veiksmų planas (ETAP)**. Aplinkosaugos technologijų pavyzdžiai gali būti gamybinių procesų nuotekų perdirbimo sistemos, energiją efektyviai vartojantys automobilių varikliai ir dirvos gerinimo metodai. ETAP dėmesys kreipiamas į alternatyvių mažesnį poveikį aplinkai turinčių gamybos būdų kūrimą.

2005 m. gruodį buvo pasiūlytas **Tausaus gamtinių išteklių naudojimo teminės strategijos**, kuri bus vykdoma 25 metus, projektas. Jos tikslas – užtikrinti, kad išteklių naudojimas ir su tuo susijęs poveikis nebūtų didesni už aplinkos gebėjimą atsinaujinti. Ji skirta padėti nutraukti ekonominio augimo ir išteklių naudojimo ryšį.

2003 m. **integruota produktų politika** nagrinėja, kaip mūsų perkami daiktai veikia aplinką. Konstruktoriai, gamintojai, rinkodaros įmonės, mažmenininkai ir vartotojai sutelkiami pasvarstyti, kokių veiksmų galėtų imtis, kad sumažintų neigiamą produkto poveikį nuo tada, kai jis pirmą kartą pagamintas, iki tada, kai yra išmetamas.

Kad vartotojas žinotų, kiek iš tikrųjų jo perkamas produktas tausoja aplinką, 1992 m. ES įvedė **ekologinio ženklo** suteikimo sistemą. Tai gėlės formos logotipas, kurį suteikiant garantuojama, kad šis produktas kenkia aplinkai mažiau nei kiti panašūs rinkoje esantys produktai. Kad gautų ekologinį ženklą, produktas turi atitikti griežtus kriterijus, apibūdinančius gaminio poveikį aplinkai nuo jo gamybos proceso pradžios, jį naudojant ir iki jo išmetimo. Dabar programa taikoma ir paslaugoms bei apima stovyklaviečių ir kitos turizmo infrastruktūros poveikio aplinkai vertinimą.

Siekdama paveikti verslo visuomenę, ES pradėjo tokias kampanijas, kaip **„Buying Green“** („Perkant „žaliai““), ir įvedė **aplinkosaugos vadybos ir audito sistemas (EMAS)**. Vykdydama kampaniją „Buying Green“, ES siekia parodyti pavyzdį. Joje siūlomos rekomendacijos, siekiant padėti valstybinės valdžios institucijoms pasirinkti rangovus ir tiekėjus organizuojant „ekologiškus viešuosius pirkimus“.

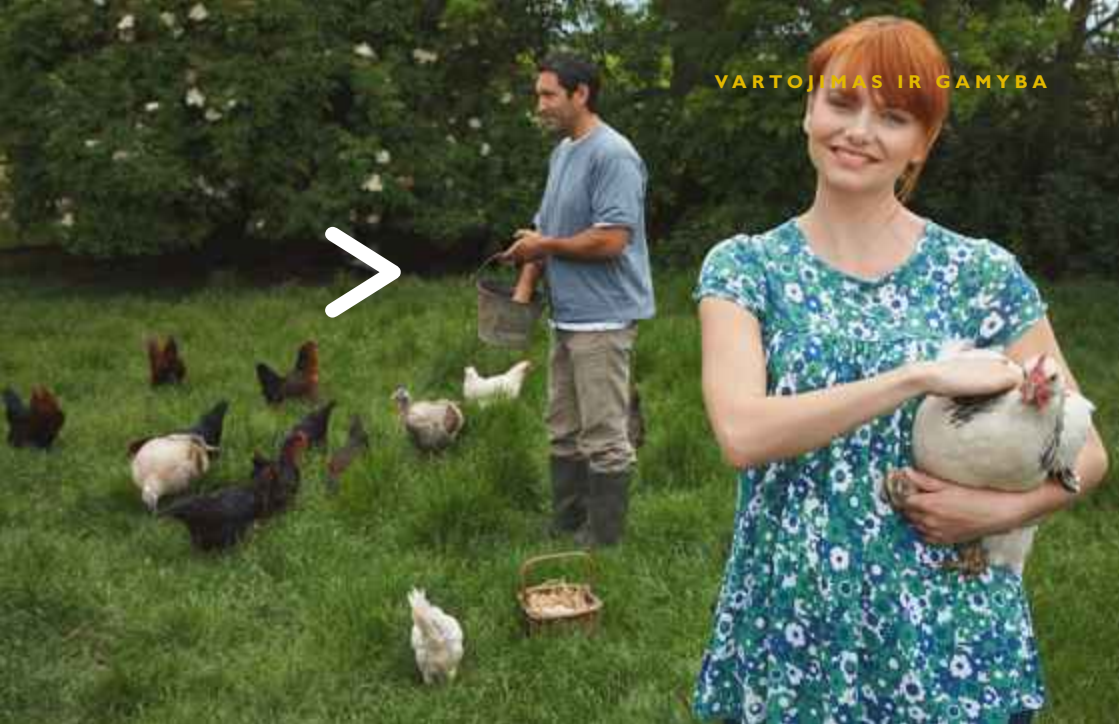
EMAS skatina verslininkus sekti pavyzdžiu ir pasidalyti savo patirtimi, sukuriant atsakingų įmonių tinklą.

2006–2010 m. Bendrijos gyvūnų apsaugos ir gerovės veiksmų planas apibrėžia bendrąją strategiją ir išdėsto konkrečius gyvūnų gerovės gerinimo veiksmus. Jame akcentuojama, kaip sąmoningai besielgiantys vartotojai gali pagerinti gyvūnų laikymo sąlygas.

Norėdama sustiprinti šias iniciatyvas, Komisija ketina pristatyti **Tausojančio vartojimo ir gamybos veiksmų planą**.

Ar žinote, kad…

Europos valstybinės valdžios institucijos išleidžia apie 16 proc. Sąjungos BVP (visos ekonominės veiklos vertės). Jeigu šios institucijos savo perkamąją galia panaudotų aplinką tausojančioms prekėms ir paslaugoms pasirinkti, jų indėlis būtų svarus.

© Corbis

Pokyčių siekimas

Jūs perkate, balsuojate, turite įtakos. Apsipirkdami renkatės. Sprendimai, kuriuos priimate keliaudami, rinkdamiesi, ką valgyti, ir gyvendami namuose turi poveikį aplinkai. Kaina neturėtų būti vienintelis pasirinkimo rodiklis. Į sąrašą įtraukdami kelis kitus kriterijus, galite daug ką pakeisti. Štai kelios mintys.

Antroje praėjusio amžiaus pusėje kelionės ir turizmas suklestėjo ir nepaprastai išaugo. Kitų šalių, kultūrų ir žmonių pažinimas gali praturtinti mūsų gyvenimą ir pagyvinti pasaulį. Tačiau šis augimas kartais kelia pavojų pačiam vietovių, kurias norime aplankyti, egzistavimui. Žinios apie atliekų apdorojimą, vietinių žmonių samdą, pagarbą vietos kultūrai, statybos praktiką, eismo grūstis, vandens tiekimą ir rūpinimąsi gamtiniais ištekliais gali padėti **elgtis sąmoningai** ir lankomose vietovėse sustiprinti tausojančią veiklą.

Grįžę namo, jei perkate įrenginius savo namų ūkiui, įsitikinkite, kad perkate tuos, kurie pripažinti kaip efektyviai vartojantys energiją. **Ieškokite energijos suvartojimo efektyvumo** ar klasės **ženklo**, tokio kaip „AAA“, rodančio, kad įjungtas prietaisas taip pat taupys pinigus. Dar ieškokite ekologinio ženklo, rodančio, kad visas produkto gyvavimo ciklas ir jo poveikis aplinkai buvo rūpestingai

apsvarstyta. Į šią sistemą įtrauktas platus produktų spektras: nuo muilo, šampūno ir valymo priemonių iki turistų apgyvendinimo patalpų ir stovyklaviečių.

Rinkitės produktus, kuriems pagaminti naudojami tausojantys būdai. **Pirkite vietinių ūkininkų turguose** – viskas bus šviežia, taip paremsite vietos darbo rinką. Pirkdami ekologišką ar laisvai besiganančių gyvulių mėsą, sumažinsite cheminių medžiagų kiekį, būtiną jūsų valgomiems produktams pagaminti. Etiketėse ieškokite informacijos, kaip buvo auginami gyvūnai.

Kai įmanoma, **pirkite** sąžiningos prekybos ženklu **(„FairTrade“) pažymėtus produktus**. Jis reiškia, kad jūsų perkamas daiktas pagamintas su atsakomybe už poveikį aplinkai. Jei vietinėse parduotuvėse nerandate šiuo ženklu pažymėtų gaminių, pabandykite paprašyti prekybos centro vadovus jų užsakyti. Tegul išgirsta jūsų balsą.

Kai planuojate kokį nors daiktą pakeisti ar atnaujinti, paklauskite savęs:

Ar man tikrai to reikia? Ar manęs neveikia gudri reklama?

Kodėl jo neatidavus? Jei nėra sugedęs, tačiau reikia jį pakeisti, ar yra labdaros organizacija, kuri pasirūpintų, kad jis būtų tinkamai panaudotas? Pigių baldų tiekimo sistema tiems, kieno pajamos labai mažos? Labdaros organizacija, restauruojanti senus kompiuterių monitorius, skirtus naudoti besivystančių šalių mokyklose? Gal jūsų biuras ketina atsikratyti visa sena IT įranga? Paklausinėkite – viskas jūsų rankose.

Ar jis tikrai sugedęs? Jei prietaisas nustojo veikti, problema gali būti perdegęs paprastas saugiklis. Patikrinkite kištuką. Jei prietaisas sugedęs ir jį reikia išmesti, ieškokite tokių išmetimo būdų, kurie nekenkia aplinkai.

Ar produktą galima perdirbti? Jei galima, tačiau jis yra elektrinis ar elektroninis, patikrinkite, ar tiksliai laikotės instrukcijų, kaip perdirbti produktą. Dažnai gamintojai yra įpareigoti paimti jį iš jūsų. Taip galima sutaupyti laiko ir pinigų.

Laikas pradėti vartoti išmintingai, naudoti geresnius produktus, kurių gamybos būdai patikimesni.

„Ar jis tikrai sugedęs?“

4 SKYRIUS

Gamtos ištekliai

Mus supančio pasaulio apsauga

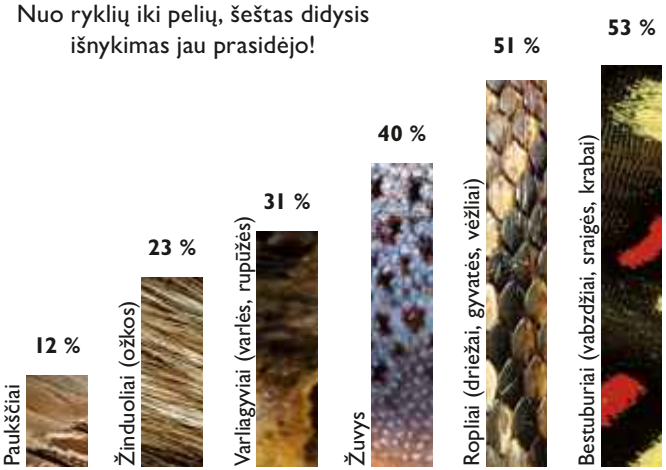
Laisvėje gyvenančių Pietų Kinijos tigrų gali būti likę kokie 20–30 – jų tiek mažai, kad net sunku pasakyti tikslų skaičių. Tikrai žinome, kad vien tik Amerikoje privačiai laikomų tigrų yra daugiau nei laisvėje visame pasaulyje. Pasidairius arčiau, Iberijos lūšies populiacijai iškilusi tokia grėsmė, kad ji gali tapti pirmoji didžiųjų kačių rūšis, išnykusi po kardadančio tigro. Tai tik keli pavyzdžiai poveikio, kurį mes darome mus supančiam orui, jūrai ir žemei.

Stichinės nelaimės ir gamtiniai procesai turėjo įtakos kitiems penkiems masiniams rūšių išnykimams, matomiems iš geologinės istorijos.

Šis nykimas yra šeštasis, ir šį kartą priežastis nesvarstoma – tai mes. Daugybę amžių nekreipėme dėmesio į savo poveikį gamtai, todėl dabar turime daugiau statistinių duomenų nei augalų ir gyvūnų, kuriuos jie atspindi.

Poveikį patiria ne tik gyvūnai ir augalai. Bendro Augsburgo ir Jeilio universitetų tyrimo metu buvo įvertintos likusios naudingųjų iškasenų atsargos ir buvo nustatyta, kad, esant dabartinėms vartojimo tendencijoms, jos išseks. 2006 m. rezultatai rodo, kad platinos atsargos baigsis po 15, sidabro – po 15–20, o cinko – po 20–30 metų. Jie pridūrė, kad pagrindiniai ištekliai baigsis netgi greičiau, jei kai kurios naujosios technologijos taps paklausios, o gyventojų skaičius augs.

© Corbis

Rūšių, kurioms gresia išnykimas, procentai

* Tarptautinė gamtos ir jos išteklių apsaugos sąjunga (2006)

Padėtis žemėje

Tikriausiai manote, kad turėdami besibaigiančius išteklius imsime geriau naudoti tai, kas liko. Jungtinių Amerikos Valstijų geologinėje apžvalgoje (USGS) išanalizuotas perdirbtų medžiagų vartojimo santykis ir nustatyta, kad visame pasaulyje perdirbama tik 26 proc. naudojamos skardos, 31 proc. vario ir 26 proc. cinko.

Kai naudingųjų iškasenų atsargos po žeme senka, reikalai žemės paviršiuje taip pat atrodo prasti. Koraliniai rifai, atogrąžų miškai, prerijos – viskas ardoma žvejojant ir ūkininkaujant, traukiant tinklus ar ruošiant kelius galvijų fermoms, kavos ar sojų plantacijoms. Civilinės inžinerijos projektai, kaip antai keliai ir užtvankos, suniokoja tyrlaukius ir dumblu užteršia upes.

Klimato kaita taip pat vaidina didelį vaidmenį: neseniai Tarptautinės gamtos ir jos išteklių apsaugos

Ar žinote, kad…

Daugelį dešimtmečių žmonės kalba apie Amazonės miškų iškirtimą, tačiau tuo metu Singapūras neteko 95 proc. miškų, ir jei bus kertama tuo pačiu tempu, iki 2100 m. Pietryčių Azija gali netekti 74 proc. miškų.

sąjungos (IUCN) sudarytame modelyje prognozuojama, kad dėl pasaulinės klimato kaitos per kitus 50–100 metų jūras dengiančių ledynų plotas smarkiai sumažės. Poliariniams lokiams tai turės nepaprastai didelį poveikį. Numatoma, kad dėl to per ateinančius 45 metus jų populiacija sumažės mažiausiai 30 proc. Kitą grėsmę šiems gyvūnams kelia užterštumas, ramybės trikdymas laivais, poilsinės apžvalginės kelionės, naftos ir dujų žvalgymas bei jų gavybos vietų plėtra ir galimas per dažnų teisėtų ir neteisėtų medžioklių pavojus.

Visame pasaulyje daugelyje šalių pripažįstama, kad reikia keisti požiūrį. Praėjusių metų pabaigoje 16,4 milijonų hektarų teritorijai Brazilijos šiaurinėje dalyje – tokio dydžio, kaip Portugalija ir Airija kartu paėmus, – buvo suteiktas saugomos teritorijos statusas. Naujos saugomos teritorijos sudaro didžiausią apsaugos koridorių pasaulyje, prijungiantį jas prie iki šiol buvusio didžiausio Amazonės baseino draustinio. Šis statusas apsaugos nuo neteisėtos miško ruošos, sojos auginimo ir kasybos.

1992 m. Pasaulio vadovų susitikime *(Rio Earth Summit)* Rio de Žaneire 150 valstybių vadovų pasirašė konvenciją dėl biologinės įvairovės. Joje pripažįstama, kad biologinė įvairovė yra daugiau nei augalai, gyvūnai ir mikroorganizmai bei jų ekosistemos. Ji apima ir žmones bei mūsų saugių maisto produktų, medicinos, gryno oro ir švaraus vandens, pastogės ir švarios bei sveikos gyvenamosios aplinkos poreikius.

Tačiau savanoriškos iniciatyvos, tokios kaip Tarptautinės banginių medžioklės komisijos moratoriumas, siekiantis apsaugoti banginius nuo niokojamų pramoninės banginių medžioklės padarinių, gali būti lengvai panaikintos. Moratoriumas yra lengvai pažeidžiamas ir turi būti griežtai ginamas nuo iššūkių, kuriuos meta Norvegija, Islandija ir Japonija.

Reikia įstatymų. Bendradarbiauti, siekiant nustatyti, ką reikia padaryti, ir užtikrinti, kad tikslai būtų pasiekti, taip pat gyvybiškai svarbu – štai kur žengia Europos Sąjunga.

Kokių priemonių imasi Europos Sąjunga

Veiksmai, siekiant sustabdyti globalinį atšilimą, pastangos valdyti mūsų paliekamas atliekas, žvejybos kvotų nustatymas – visa veikla rodo ES pasiryžimą pagerinti esamą padėtį.

Ji nusistatė tikslą gerinti valdymą ir vengti pernelyg didelio gamtinių išteklių naudojimo, kad mūsų vartojimo santykis atitiktų išteklių atsinaujinimą, ir į sąrašą įtraukė šiuos tikslus:

- Padėti stabdyti ir iki 2010 m. bei vėliau smarkiai mažinti pasaulinės biologinės įvairovės nuostolius
- Iki 2015 m. išvalyti sumenkusią jūrų aplinką, o tai bus daroma pagal Johanesburgo planą (2002), ir vengti pernelyg didelio žuvies išteklių naudojimo
- Siekti Jungtinių Tautų miškų apsaugos iki 2015 m. tikslų
- Pagerinti naudojimo efektyvumą, siekiant sėkmės ilgalaikėje perspektyvoje, ir taip įgyti konkurencinį pranašumą
- Remti perdirbimą ir sumažinti atliekų susidarymą

© Corbis

Šių tikslų bus siekiama taikant įvairias priemones.

Daugiau kaip 26 000 vietovių, kurių plotas prilygsta Vokietijos ir Italijos plotui kartu paėmus, buvo pasirinktos pagal programą ***Natura 2000***, pagrįstą **Buveinių ir paukščių direktyva**. Šios vietovės dabar sudaro Europos saugomų teritorijų, kurias pasirinko ES valstybės narės, įstatymiškai įpareigotos užtikrinti jų saugojimą, tinklą.

ES pasirašė Jungtinių Tautų konvenciją dėl biologinės įvairovės, pripažįstančios mūsų gamtos paveldo svarbą. 2006 m. ES **komunikate dėl biologinės įvairovės** apibrėžtas išsamus veiklos planas, kuriuo atsiliepiama į iššūkį iki 2010 m. sustabdyti biologinės įvairovės mažėjimą.

Neseniai įvyko daug pokyčių žemės ūkio ir žuvininkystės srityse: **bendra žuvininkystės politika** buvo reformuota, o ūkininkavimo srityje bendra žemės ūkio politika savo dėmesį nuo paramos žemės ūkio produktų gamybai perkėlė į bendrą paramą ūkininkams. Nauji gyvūnų gerovės ir ekologiškų maisto produktų gamybos, higienos ir maisto kokybės įstatymai nagrinėja klausimus, susijusius su intensyvesne žemdirbyste, kuri buvo laikoma kalta dėl karvių „pasiutligės“, dioksino piene, dirbtinių hormonų mėsoje ir kitų su maistu susijusių pavojų sveikatai.

© Corbis

Jūros kentėjo ir kenčia nuo taršos ir pernelyg didelės žvejybos. Dabar poveikį daro ir klimato kaita. ES **Jūrų aplinkos strategijos** tikslas – iki 2021 m. pasiekti gerą Europos vandenų biologinę būklę. ES šalys turės pristatyti išsamų savo jūrų būklės įvertinimą, apibrėžti, kaip jos supranta gerą savo regioninių jūrų aplinkos būklę, nustatyti tikslus ir sukurti stebėsenos programas. Bus glaudžiai bendradarbiaujama ir su ne ES šalimis, kurios kartu naudojasi tais pačiais vandenimis. Nuo 2008 m. ES išsikėlė tikslą užtikrinti, kad su jūrų reikalais susijusios politikos sritys būtų bendros su užsienio šalimis.

Pagal **Vandens pagrindų direktyvą** bus tiriama kiekvieno upės baseino vandens kokybė, ypač atkreipiant dėmesį į taršai jautrias teritorijas. Vandens kiekis bus palygintas su drėkinimo, energijos gamybos, geriamo vandens vartojimo ir gamybiniais bei ekologiniais poreikiais.

2006 m. ES sugebėjo apsaugoti 38 proc. savo girių ir miškų. **Veiksmų miškų srityje planas** skirtas 2007–2011 metams, jame iškelti keturi pagrindiniai tikslai: gerinti ilgalaikį konkurencingumą; gerinti ir saugoti aplinką; prisidėti prie gyvenimo kokybės ir prižiūrėti koordinavimą bei ryšius.

Gamtinių išteklių priežiūra nereiškia vien tik jų apsaugos nuo naudojimo: taip pat reikia pakartotinai panaudoti ir perdirbti viską, ką galime. Tai, ko negalime panaudoti vėl, turi būti išmetama taip, kad turėtų patį mažiausią poveikį aplinkai.

Siekiant įgyvendinti šį tikslą, 2005 m. gruodį buvo priimta **Teminė strategija dėl atliekų prevencijos ir perdirbimo**. Tai ilgalaikė strategija, skirta padėti Europai tapti perdirbančia visuomene, siekiančia vengti atliekų ir jas naudojančia kaip išteklius.

Taršos integruotos prevencijos ir kontrolės (IPPC) direktyva yra kertinis ES teisės aktas, susijęs su gamybiniais įrenginiais, kurie gali ypač teršti aplinką. Šiuos įrenginius galima naudoti tik tokiu atveju, jei operatorius turi leidimą, susijusį su oro, vandens ir dirvos apsaugos reikalavimais. Atliekos turi būti mažinamos iš karto, numatomi nelaimingi atsitikimai ir imamasi jų prevencijos ir, jei reikia, vietovė išvaloma. Šie reikalavimai turi būti grindžiami geriausių turimų metodų (GTM) taikymo principu.

Pokyčių siekimas

Tai, kaip mes naudojame vandenį ir energiją, kaip įrengiame namus ir atsikratome atliekomis, puoselėjame ar ne sodus, parkus ir mus supančius tyrlaukius – visa tai turi poveikį mūsų pasauliui. Nuo senų baldų ir drabužių perdirbimo projektų iki lėšų rinkimo orangutangams išsaugoti – visur dalyvauja žmonės.

Galite padėti laukinius gyvūnus grąžinti į miesto teritorijas. Sode **augindami vietinius augalus**, galite privilioti paukščius, driežus, varles ir vabzdžius. Šie kiemų prieglobsčiai kartu su medžiais miesto gatvėse sudaro gamtinius koridorius, jungiančius likusius krūmynus ir miškus bei praplečiančius daugelio gyvūnų buveines. Bandykite sodinti ir puoselėti vietines rūšis – atvežtiniai augalai gali sukelti sumaištį. Taip atsitiko su japonine rūgtimi. Atminkite, kad kiekvienas jūsų sodinamas medis ne tik suteikia namus laukiniams gyvūnams, bet ir pagerina aplinkinio oro kokybę. Dirbdami sode **naudokite aplinką tausojančius produktus**, nenaudokite kreozoto ir dažų, turinčių didelius kiekius lakių organinių sudėtinių dalių. Jos bus nurodytos etiketėje.

Kitapus kiemo sodelio esantys parkai ir miškai tik ir laukia, kol juos ištirsite. Daug lengviau suprasti kažko vertę, kai patys tai išbandote, todėl su šeima paiškylaukite miške ar pievoje.

Jei laiko poilsiui turite daugiau nei vieną dieną, pagalvokite apie galimybę aplankyti **gamtos draustinius**, saugančius tyrlaukius juose besiveisiantiems gyvūnams, ir jų stebėti atvykstančius gamtos tausojimą suvokiančius turistus.

Įtraukti ir **šviesti vaikus yra gyvybiškai svarbu**, todėl internetas gali teikti informacijos ir įkvėpti. Jei gyvenate prie upės ar ežero, sužinokite, ar yra susirinkusi grupė dumbliams valyti, o jei gyvenate prie miško – gal yra organizacija, kuri dirba tvarkydama medžius, šalindama brūzgynus. Tapkite sveikesni ir savo aplinką padarykite tokią.

Norėdami imtis reguliuoti savo sunaudojamą vandenį, pradėkite nuo vonios kambario. Jei neturite tualeto, kuris skirtas vandenį naudoti taupiai, į bakelį įleiskite plytą arba pripildytą ir uždarytą butelį. Nuo to pasikeis vandens lygis, ir kiekvieną kartą nuleidžiant jo bus

sunaudojama mažiau. Duše sunaudosite mažiau vandens nei vonioje, o naudojant dušo galvutę su silpna srove, skirtumas bus dar didesnis. Tai nereiškia, kad reikia maudytis po varvančiu dušu! Naujausiose dušo galvutėse vanduo maišomas su deguonimi, todėl taip sutaupoma mokesčiams už šildymą, sumažinant sunaudojamo vandens kiekį, o jūs vis tiek galite puikiai išsimaudyti.

„Rinkitės aplinkai nekenkiančius sodininkystės produktus.“

5 SKYRIUS

Visuomenės sveikata

Sveikata ir gerovė visiems

Paukščių gripas, karvių „pasiutligė“, AIDS ir nuolat didėjanti nutukusių žmonių dalis bei su tuo susijusios pasekmės – atrodo, nėra nė vienos dienos, kai nebūtų aptariamas naujausias sveikatos klausimas. Visuomenės susirūpinimas skatina diskusiją, norisi žinoti, kad vyriausybė imasi būtinų žingsnių mums apsaugoti.

Aplinkos veiksnių keliamas grėsmes, tokias kaip gamybinė oro tarša, mums asmeniškai sunku kontroliuoti. Kitus veiksnius, kuriuos lemia mūsų pasirinktas gyvenimo būdas, pavyzdžiui, rūkymo sukeltą oro taršą, vyriausybei kontroliuoti sunku. Akivaizdu, kad piliečiai ir politinius sprendimus priimantys asmenys turi dirbti kartu.

Padėtis žemėje

Tvari ekonominė plėtra, geresnė sveikatos priežiūra, geresnės gyvenimo sąlygos ir mityba bei labiau apsišvietę gyventojai lėmė sąlyginai ilgesnę gyvenimo trukmę. Mažėja sunkių nelaimingų atsitikimų darbe skaičius, beveik visoje Europoje krenta savižudybių dalis procentais, nors kai kuriose šalyse jis vis dar aukštas, sumažėjo apsinuodijimų kai kurių tipų maisto produktais atvejų.

Jau daug pasiekta. Tačiau kai viena problema išsprendžiama, kita kelia savo bjaurią galvą. Tarša iš dalelių, kurios matomos tik tada, kai susikaupia sudarydamos smogą, ir toksiškų cheminių medžiagų išmetimas į aplinką yra rimtos problemos. Jos veikia ne tik mus, bet ir gyvūnus, su kuriais kartu gyvename planetoje, – nuo

© Corbis

Ar žinote, kad…

Vykdant Švaraus oro Europoje programą nustatyta, kad 2000 m. dėl lauko oro užterštumo pirma laiko mirė 350 000 europiečių. Apskaičiuota, kad gyvenimo trukmę tai sutrumpina vidutiniškai 9 mėnesiais.

poliarinio lokio tolimiausioje šiaurėje iki albatroso danguje virš pietinių jūrų.

Aplinkos taršos keliami pavojai: į akmens anglies šachtą įskridusi kanarėlė žūdavo nuo nuodingų dujų, taip įspėdama šachtininką gelbėtis. Tokių pavyzdžių turime ir šiandien. Laukiniai gyvūnai gali aiškiai parodyti toksiškų cheminių medžiagų lygį aplinkoje: dažnai jie pradeda žūti anksčiau, nei sužinome apie problemą. Tai turėtų būti aiškus signalas atsibusti, nes tai, kas juos pražudo, galbūt pakenks ir mums. Sent Lorenco upėje Kanadoje rastų kritusių baltųjų delfinų kūnai buvo taip užteršti, kad jais turėjo būti atsikratyta kaip pavojingomis atliekomis. DETOX kampanijos metu skelbdamas apie šią padėtį, Pasaulio gamtos fondas (WWF) teigė, kad žemėje vargu ar yra nors vienas gyvūnas, nepatyręs toksiškų dirbtinių cheminių medžiagų poveikio. Jie nepelnytai nuodijami mūsų nuodais.

O koks poveikis mums? Remiantis ES SCALE iniciatyvos duomenimis, ištyrus taršos sukeltus sutrikimus vaikams, išskiriamos keturios pagrindinės grupės: vėžys, kvėpavimo ligos, kaip antai astma, vystymosi ir natūralių cheminių organizmo procesų sutrikimai (endokrininės sistemos veiklos sutrikdymas). Taršos poveikio ir jo padarinių mums ryšys priklauso nuo amžiaus, cheminių medžiagų poveikio laiko, genetinės sandaros ir ataskaitoje nurodyto vadinamojo „kokteilio“, arba daugybinių taršos šaltinių ore, vandenyje ir maisto produktuose, poveikio.

© Corbis

Grėsmės, kurias kelia pasirinktas gyvenimo būdas: nesaikingas alkoholinių gėrimų vartojimas, rūkymas, pasyvus gyvenimo būdas, piktnaudžiavimas vaistais ar žalingo maisto valgymas – tai pavojai sveikatai, kuri priklauso nuo pasirinkto gyvenimo būdo. Tabakas yra didžiausia, tačiau išvengiama mirties priežastis ES – apskaičiuota, kad 25 proc. visų mirčių nuo vėžio ir 15 proc. mirčių ES gali būti priskiriamos rūkymui.

© Corbis

Konkurencingo gyvenimo būdo kasdienės įtampos sukeliami stresai, o kartais priklausomybės, kaip antai alkoholizmas, patiriamas smurtas ar prievarta, – viskas turi neigiamą, tiesioginį arba netiesioginį poveikį mūsų sveikatai. Depresija ir kitos psichinės ligos taip pat tampa vis svarbesni visuomenės sveikatos klausimai. Europos savižudybių ir smurto epidemiologijos apžvalgos (EUROSAVE) ataskaitoje sakoma, kad į savižudybes labiausiai linkę vieniši vyrai, nuo narkotikų priklausantys asmenys ir bedarbiai. Šiaurinėse ES šalyse ši dalis procentais yra didesnė nei daugumoje Viduržemio jūros šalių.

Ligų keliami pavojai: tokios ligos kaip ŽIV / AIDS ir kitos, kurios taip pat gali plisti užsikrečiant žmonėms visame pasaulyje, kaip antai paukščių gripas, reikalauja stebėsenos ir greito reagavimo sistemų. Tuberkuliozė, tymai ir gripas yra užkrečiamosios ligos ir nepaiso sienų. Visos kartu jos yra apie trečdalio pasaulyje ištinkančių mirčių priežastis. Jos gali plisti greitai, jei nesiimama veiksmų joms kontroliuoti. Gyvybiškai svarbu koordinuoti atsaką į Europoje kylančias pavojingas ir ekstremalias sveikatai situacijas.

Kitos grėsmės: su maisto produktais susijusioms baimėms išsklaidyti reikia aiškių informacinių kampanijų ir tiesioginės valdžios institucijų kontrolės. Mirtinų avarijų priežastys, tokios kaip vairavimas išgėrus, reikalauja teisinių atgrasymo priemonių. Pirmenybė taip pat teikiama koordinuotam atsakui į didelio masto nepaprastąsias padėtis.

Ar žinote, kad…

Kiekvienais metais nusižudo žmonių daugiau, nei žūsta keliuose. Kasmet nusižudo 58 000 žmonių, o 40 000 žūsta keliuose.

Kokių priemonių imasi Europos Sąjunga

ES pripažįsta atsakomybę užtikrinti aukštą sveikatos apsaugos lygį. EB sutarties, kuria įsteigta ES, straipsnyje sakoma, kad veiksmai turi būti nukreipti visuomenės sveikatai gerinti, užkertant kelią žmonių negalavimams ir ligoms bei mažinant pavojus žmonių sveikatai. Sveikata ir vartotojų apsauga glaudžiai susijusios, todėl į maisto produktų saugą bei perspėjimus pavojaus atveju ES žiūri labai rimtai.

Nacionaliniu lygmeniu vyriausybių veiksmus, kuriais siekiama apsaugoti savo piliečius, remia ir stiprina ES politika. Nors šalys turi savus visuomenės sveikatai skirtus įstatymus, ES dirba siekdama užtikrinti, kad gydytojai, slaugytojai ir kiti specialistai galėtų lengvai judėti iš šalies į šalį ir dirbti ten, kur jų reikia. Pacientams taip pat reikia turėti galimybę judėti visoje Europoje, kad susirastų jų poreikiams labiausiai tinkamą sveikatos priežiūrą.

© Corbis

Štai keletas ES tikslų:

- Užtikrinti, kad iki 2020 m. cheminės medžiagos, įskaitant pesticidus, būtų gaminamos, tvarkomos ir naudojamos saugiai
- Dirbti, siekiant ES šalyse sumažinti nelygybę gyvenimo trukmės atžvilgiu ir pažaboti su gyvenimo būdu susijusias ligas, tokias kaip alkoholizmas ir nutukimas
- Plėtoti strategijas, skirtas greitai ir efektyviai pašalinti grėsmes sveikatai
- Visoje ES mažinti savižudybių dalį procentais ir gerinti psichinę sveikatą
- Griežtinti įstatymus, susijusius su maisto produktais ir gyvūnų pašarais. Šiai sričiai priklauso ir higiena bei ženklinimas
- ES ir už jos ribų užtikrinti aukštus gyvūnų gerovės standartus

ES taiko gausybę priemonių: nuo teisės aktų dėl cheminių medžiagų naudojimo ir gamybos priėmimo iki atsako į ekstremalias situacijas koordinavimo. Štai tik keletas pavyzdžių:

Ar žinote, kad…

Pasak WWF, 1930–2000 m. pasaulinė dirbtinių cheminių medžiagų gamyba kiekvienais metais padidėjo nuo 1 milijono iki 400 milijonų tonų.

Cheminių medžiagų registravimas, įvertinimas ir leidimai (REACH) 2007 m. tapo įstatymu, skirtu visuomenės sveikatos apsaugai gerinti. Jis leis greičiau tiksliai nustatyti, kokių cheminių medžiagų yra mūsų perkamuose produktuose, ir apribos pačių pavojingiausiųjų naudojimą. **REACH** taip pat apima chemines medžiagas, naudojamas įvairioje aplink mus vykdomoje veikloje, tokioje kaip pasėlių purškimas, automobilių dažymas, statybos ir panašiai. Tai sustiprina **Bendrijos veiksmų programa vartotojų politikos srityje (2007–2013 m.)**. Joje kreipiamas dėmesys į mūsų teisę gyventi sveikai ir saugiai, kad ir kur būtume, ir pasitikėti vartojamais produktais. Ji užtikrina geresnį atstovavimą vartotojų interesams ir veiksmingesnį vartotojų apsaugos taisyklių taikymą.

Visuomenės sveikatos programa **(2003–2008 m.)** turi tris tikslus. **Pirma**, rinkti informaciją apie visuomenės sveikatą, kad ES šalys galėtų susidaryti aiškų vaizdą, kas teigiamai ir neigiamai veikia jų gyventojų sveikatą, ir pasidalyti geriausiais darbo metodais. **Antra**, nustatyti būdus, kaip reaguoti į grėsmes, tokias kaip TB, ŽIV / AIDS, galimus teroristų išpuolius ir pandemijas, kurias galėtų sukelti paukščių gripas. **Trečia**, remti sveiko gyvenimo būdo pasirinkimą ir sumažinti nelaimingų atsitikimų darbe skaičių.

2008 m. šią programą pakeis **antroji Bendrijos veiksmų sveikatos srityje programa (2008–2013 m.)**. Joje taip pat bus kreipiamas dėmesys į gyventojų senėjimą ir sveikatos skirtumų mažinimą visoje ES.

Vaikų aplinkos ir sveikatos veiksmų planu Europai (CEHAPE) siekiama užtikrinti, kad valstybės narės šiandienos vaikų ir ateities kartų labui vaikų sveikatos klausimams politinėje dienotvarkėje skirtų svarbiausią vietą. Planuojama vaikų ir vaikų priežiūros specialistus įtraukti į politikos formavimą, remti sveikatos ir švietimo programas, tirti vaikams ypač pavojingas grėsmes.

Maisto higienos įstatymų paketas, priimtas 2006 m. sausį, sutvirtina ir suderina ES maisto produktų saugos priemones. Šie įstatymai taikomi kiekvienam maisto grandinės punktui, laikantis ES požiūrio „nuo ūkio iki stalo“. Naujų teisės aktų pagrindinis aspektas yra tas, kad visi maisto produktų ir pašarų operatoriai – nuo ūkininkų ir perdirbėjų iki mažmenininkų ir maisto bei gėrimų tiekėjų – privalo užtikrinti, kad į ES rinką pateikiami maisto produktai atitiktų reikalaujamus saugos standartus.

Šio tikslo siekti padeda **Europos maisto saugos tarnyba (EFSA)**. EFSA yra svarbiausia maisto ir pašarų saugai kylančios rizikos vertinimo organizacija Europos Sąjungoje. Ji teikia nepriklausomus mokslinius patarimus visais atvejais, turinčiais tiesioginį ar netiesioginį poveikį maisto ir pašarų saugai, įskaitant gyvūnų sveikatą ir gerovę bei augalų apsaugą. **2006–2010 m. Bendrijos veiksmų plane dėl gyvūnų apsaugos ir gerovės** atnaujinami dabartiniai gyvūnų gerovės standartai, panaudojant naujausius mokslinius laimėjimus geresniems gyvulių priežiūros metodams parengti. Pavyzdžiui, ji dirba siekdama užtikrinti, kad veršelių priežiūra būtų tinkama ir atitiktų minimalius standartus, kad ir kur tai vyktų ES.

© Corbis

Pokyčių siekimas

Patarimų, kaip gyventi sveikai, yra daug, tačiau čia pateikiama kelių pagrindinių minčių atmintinė. **Daugiau judėkite**: lipkite laiptais, o ne kilkite liftu; važiuokite dviračiu, ne mašina; kai galite, eikite pėstute. **Subalansuokite savo mitybą, sumažinkite riebalų kiekį** – pagalvokite, iš ko sudarytas maistas, kurį valgysite. Nuo kai kurių saldžių maisto produktų po pusvalandžio vėl jausitės alkani, riebesnis maistas privers jūsų organizmą pernelyg ilgai dirbti. Atsiminkite seną posakį: ką valgai, taip ir atrodai. Išmokykite vaikus sveikai maitintis. Gali prireikti šiek tiek laiko jų valgymo įpročiams pakeisti, tačiau nepasiduokite – juk formuojate jų sveikatą visam gyvenimui. **Meskite rūkyti** – dėkite pinigus į vieną vietą ir stebėkite, kaip jų daugėja. **Stenkitės sumažinti stresą** – pabandykite pusę valandos per dieną užsiimti tuo, nuo ko sumažėja įtampa ir tampate laimingesnis. **Mašinoje prisisekite saugos diržą** ir patikrinkite, ar vaikai padarė tą patį. **Gerkite saikingai** – taurė vyno per dieną galėtų pagerinti sveikatą, jei nesilaukiate ar neturėsite sėsti už vairo! Daug kas gali pakenkti. Kiekvieną išgertą taurę papildykite stikline vandens. **Venkite taršos** – ginkite savo teisę dirbti ir valgyti neprirūkytose patalpose ir venkite pasyvaus rūkymo.

Taršą tam tikru lygiu irgi galima kontroliuoti. Saugokite save. Imkitės veiksmų, kad sumažintumėte namuose naudojamų cheminių medžiagų kiekį. Paprasti žingsniai, kaip antai sausas valymas tik būtinu atveju arba nebalinto tualetinio popieriaus ir iš natūralių medžiagų pagamintų vonios produktų naudojimas, gali padėti juos sumažinti.

Galite savo įnašą padaryti ir lauke bei sode. Nenaudokite kreozoto – konservanto iš naftos cheminio produkto, kaip ir dažų, kurių sudėtyje yra VOC (lakių organinių cheminių medžiagų): pažiūrėkite etiketėje. Yra ir jums, ir jus supančiam pasauliui sveikesnių alternatyvų, reikia tik skaityti etiketes ir supratingai pirkti.

Jei turite prieigą prie interneto, svetainėje *health.europa.eu* pateikiamas platus patikimos informacijos spektras.

„Nepamirškite vaisių ir daržovių.“

6 SKYRIUS

Socialinė įtrauktis

Europos ateitį kurkime kartu

Įtraukti visus ir užtikrinti, kad kiekvienas mūsų visuomenės narys turėtų galimybių prisidėti visomis jėgomis – tai yra gyvybiškai svarbu, jei norime įveikti skurdo keliamus sunkumus. Turime įvertinti kiekvieno asmens indėlį, nepriklausomai nuo amžiaus, lyties, rasės, etninės kilmės ar neįgalumo.

Užtikrinimas, kad vaikai augtų nejausdami skurdo, žmonės naudotųsi švietimo ir mokymosi visą gyvenimą galimybėmis ir kad pensijos bei kiti mūsų gerovės sistemų aspektai netaptų tik mielais prisiminimais – tai sudedamojo paveikslo dalys, sudarančios visuomenę be atskirties.

2007-uosius paskelbus Europos lygių galimybių metais, būtinas esminis kai kurių visuomenės narių suvokimo pokytis. Įvairovė yra galimybė, todėl pats laikas pasekti sėkmingiausiai besitvarkančių visuomenių pavyzdžiu ir priimti tai, kas vadinama trimis „T“: technologijos, tolerancija ir talentas.

© Corbis

Padėtis žemėje

Bendras socialinės įtraukties tikslas yra iki 2010 m. smarkiai sumažinti skurdą. Tai ambicingas planas, kadangi ties skurdo riba esančių žmonių skaičius tebėra didelis: 2003 m. ES jie sudarė vidutiniškai 16 proc.

© Corbis

Sanglaudos ES ataskaitoje daroma išvada, kad bloko išplėtimas iki 25 šalių, o paskui iki 27, meta negirdėtą iššūkį Sąjungos konkurencingumui ir vidaus sanglaudai. Šiuo metu ekonominio išsivystymo spraga plečiasi. Praraja tarp 10 proc. gyventojų, gyvenančių labiausiai klestinčiuose regionuose ir tokios pat dalies gyvenančių skurdžiausiuose padidėjo daugiau nei dvigubai, palyginti su padėtimi 2004 metais.

Pasak „Eurochild“ Vaikų skurdo mažinimo apžvalgos, vienas iš penkių vaikų ES priklauso rizikos grupei. Ši padėtis tik truputį pagerėjo per pastaruosius šešerius metus. 2004 m. Slovakijoje 30 proc. jaunesnių nei 15 metų vaikų priklausė rizikos grupei, palyginti su 9 proc. Danijoje.

Viena iš šios prarajos tarp turtingųjų ir vargšų priežasčių yra nedarbas. ES susiduria su rimtomis savo darbo rinkos problemomis, nes joje mažai dalyvauja vyresni darbuotojai, moterys ir jaunuoliai, ir su dideliu šių asmenų grupių nedarbu. Turint omenyje globalizaciją, senstančius Europos gyventojus ir gana konservatyvius darbo įstatymus daugelyje šalių, ES iškėlė aukštus darbo vietų kūrimo tikslus. 2007 m. ES nedarbas šiek tiek sumažėjo: nuo 8 proc. iki 7,1 proc.

Jauni žmonės taip pat priklauso skurdo rizikos grupei: šį klausimą 2006 m. nagrinėjo Jaunimo forumas. Jo ataskaitoje „Socialinė įtraukties dalyvaujant jaunimui“ nurodyta, kad jauni žmonės susiduria su sunkumais, kurie gali trukdyti jiems visapusiškai dalyvauti visuomenės gyvenime. Jie negali balsuoti ir dažnai negali rasti darbo, nes neturi patirties. Žiniasklaida dažnai pristato juos kaip grėsmę visuomenei. Logiška seka, pradedant lavinimusi mokykloje, mokymusi kolegijoje, universitete ar profesinėje mokykloje, baigiant vedybomis, šeima ir namais, daugelyje visuomenių dabar suardyta. Jauni žmonės turi daugiau galimybių rinktis, suteikiančių ir daugiau laisvės, ir daugiau sunkumų.

© Corbis

Kaip ir jaunimas, moterys taip pat susiduria su sunkumais: ne tik ieškodamos darbo, bet ir tuo, kaip su jomis elgiamasi jį gavus. Pagrindinis pagalbos dirbančioms moterims veiksnys yra rūpinimasis gera vaikų priežiūra. Dirbančios motinos paprastai skatina vaikų priežiūros įstaigų plėtrą. Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (OECD) duomenimis, iš visų ES šalių oficialiems dienos priežiūros centrams daugiausia išleidžia Švedija – 2 proc. šalies BVP. Tai galima palyginti su Suomijos 1,1 proc. ir Jungtinės Karalystės (JK) 0,4 proc. valstybės išlaidomis. Švedijos sistema yra brangesnė, kadangi ji vienintelė suteikia maitinimą visiems jaunesniems nei 2 metų vaikams. Todėl beveik 72 proc. mažus vaikus auginančių Švedijos motinų dirba. Suomijoje – 52 proc., o JK – 49 proc.

Sunkiausiai nedarbas paliečia neįgaliuosius. Ne mažiau kaip 16 proc. darbingo amžiaus žmonių yra neįgalūs, tačiau iš jų tik 40 proc. dirba. Tai galima palyginti su sveikų žmonių užimtumu, kuris sudaro 64,2 proc.

Imigrantai taip pat yra svarbi darbo jėgos dalis: šis klausimas tam tikroms politinėms grupėms tapo toteminis. Svarbu suvokti, kad užsienyje gimusių ES gyventojų dalis ir toliau lieka maža, svyruojanti nuo 9 proc. Austrijoje, Belgijoje ir Vokietijoje iki mažiau nei 2 proc. Ispanijoje.

Ar žinote, kad...

Į ES imigravę žmonės turi tris kartus mažesnę tikimybę susirasti darbą nei ES piliečiai.

Visuomenės suvokimas, kas yra ekonominiai imigrantai, pabėgėliai ir prieglobsčio prašytojai, dažnai miglotas. Populistai politikai ir žiniasklaida padėtį nušviečia labai menkai. Todėl imigravę asmenys itin dažnai sulaukia priešiškumo ir įtarimų, kartais peraugančių į smurtą. Europos Sąjungos pagrindinių teisių agentūra nustatė, kad daugiau nei 9 milijonai žmonių ES (tai 3 proc. visų gyventojų) 2004 m. patyrė rasistinių išpuolių. Kad imigrantai prisidėtų prie visuomenės, kurioje įsikūrė, gerovės, jie turi tapti mokesčių mokėtojais. Norint tai pasiekti, turi būti pasiūlyta teisėti darbai ir legali veikla, o rasizmas ir išankstinis nusistatymas išrauti su šaknimis pačiame pradiniame lygmenyje.

Ateinančius 50 metų Europos gyventojų skaičius mažės. Tikėtina, kad iki 2050 m. jų sumažės 28 proc. Norėdama išlaikyti savo darbingo amžiaus žmonių grupę, Italija turėtų atverti duris daugiau kaip 350 000 imigrantų per metus arba versti savo piliečius dirbti iki 75 metų amžiaus. Kitose ES šalyse padėtis tokia pati.

Kokių priemonių imasi Europos Sąjunga

Visoje Europoje ateities viltys iš esmės tos pačios: saugi, dinamiška, demokratinė visuomenė, besirūpinanti silpnaisiais ir padedanti gyventojams įsitraukti į darbą. Tačiau, nors visi siekiame tų pačių dalykų, vis dar yra pernelyg daug išankstinio nusiteikimo ir įtarimų, trukdančių dirbti kartu, kad šios viltys visoje ES taptų tikrove. Norėdami pašalinti kliūtis į pažangą ir saugumą, turime dar kartą pagalvoti, kaip žvelgiame į mus supančius žmones. Kad įvyktų konkrečių pokyčių, ES apibrėžė tikslus:

- Iki 2010 m. sumažinti ties skurdo riba gyvenančių ir socialinę atskirtį patiriančių žmonių skaičių, ypač atkreipiant dėmesį į vaikų skurdą
- Užtikrinti teritorinę ir socialinę sanglaudą
- Padėti ES šalims modernizuoti savo socialinę apsaugą, susiduriančią su gimstamumo mažėjimo ir ilgesnės gyvenimo trukmės lemiamais sunkumais
- Iki 2010 m. remti užimtumą, ir ypač sukurti daugiau darbo vietų moterims, vyresniems darbuotojams ir imigrantams
- Imigrantus priimti ir integruoti į Europos visuomenę

© Corbis

- Remti jaunų žmonių užimtumą ir užtikrinti, kad mažiausiai 85 proc. 22 metų amžiaus jaunuolių įgytų vidurinį išsilavinimą. Nuo 2007 m., praėjus šešiems mėnesiams nuo mokyklos baigimo, kiekvienas jaunuolis turi turėti kokį nors darbą, mokytis specialybės, atlikti praktiką ar įgyti patirties arba kvalifikaciją, kad turėtų daugiau galimybių darbo rinkoje
- Neįgaliems asmenims padėti įsidarbinti

Kad šie tikslai taptų tikrove, ES įsteigė daug fondų, sukūrė programų ir priėmė įstatymų.

Bendrijos užimtumo ir socialinio solidarumo programos **PROGRESS (2007–2013)**, kurios biudžetas yra 743 milijonai eurų, tikslai: užimtumas, socialinė apsauga ir įtrauktis, darbo sąlygos, įvairovė ir kova su diskriminacija bei moterų ir vyrų lygybė.

Kitas kovos su socialine atskirtimi ginklas – **Europos socialinis fondas (ESF)**, vienas iš Europos pagrindinių šaltinių finansiškai padėti žmonėms tobulinti savo gebėjimus, o tai reiškia – gerinti įsidarbinimo perspektyvas. 2007 m. prasidėjo naujas etapas, kai atkreipiamas dėmesys į keturias sritis: darbuotojų prisitaikymą įmonėse; įsidarbinimą; socialinės atskirties mažinimą ir partnerystės reformų srityje skatinimą. Šios priemonės taikomos siekiant dviejų iš trijų naujų tikslų: susiliejimo, regionų konkurencingumo ir užimtumo. Mažų mažiausiai tuo siekiama investuoti į žmones.

ES plačiai pripažįsta pagyvenusių žmonių teises gyventi oriai ir nepriklausomai bei dalyvauti socialiniame ir kultūriniame gyvenime.

Siekdama užtikrinti šias teises, **Europos užimtumo strategija (EES)** skatins mokymąsi visą gyvenimą ir darbo lankstumą. Socialinės apsaugos politikos srityse bus rasta būdų, kaip pakeisti tendenciją anksti išeiti į pensiją ir sukurti geresnes, lankstesnes pensijų sistemas. ES investuoja į sveikatos ir medicinos mokslinius tyrimus bei aktyvią kovą naikinant diskriminacijos ir atskirties liekanas.

2007–2013 m. Solidarumo ir migracijos srautų valdymo bendrojoje programoje apibrėžti keli tikslai. Vienas pagrindinis uždavinys – teisėtus imigrantus integruoti į visuomenę. Tai ketinama padaryti naudojantis **Europos integracijos fondu**, kuris prisideda prie įvadinių programų, didina imigrantų dalyvavimą jas priėmusios visuomenės gyvenime, stiprina nacionalinių organizacijų pajėgumus, kad jos galėtų atsiliepti į įvairių visuomenės grupių poreikius, ir stebi, kaip keičiasi padėtis padedant ES šalims vystyti savo integracijos politiką. Šis fondas yra ESF dalis, ir jam skirta 1,8 milijardų eurų.

Žmonių apsauga nuo skurdo taip pat yra pagrindinė ES tikslo užtikrinti, kad niekas nebūtų atskirtas ir nebūtų išmestas iš visuomenės, dalis. Visose ES sudarančiose šalyse jaunimo nedarbas, ypač iš imigrantų šeimų, yra du kartus didesnis nei bendras nedarbo lygis. 2004 m. jis pakilo apytikriai daugiau kaip 18 proc. Dažnai jauni žmonės patenka į užburtą ratą, nežinodami, ar rinktis mažą atlyginimą, ar bedarbio pašalpą ir t. t. ES skatina valstybes nares plėtoti amatų mokymąsi, teikti daugiau paramos arba aktyvios veiklos alternatyvų žmonėms po trumpalaikio nedarbo. Šios programos dažnai daug dėmesio skiria skurdžiai gyvenančių žmonių teritorijoms.

© Corbis

Siekiant pagerinti studentų gyvenimą, laisvas mokytojų ir studentų judėjimas Europoje bei profesinių kvalifikacijų pripažinimas yra prioritetinė sritis: tokios programos kaip **Sokrates, Leonardo da Vinci** ir **Youth** visos skirtos padėti jaunuoliams įgyti profesinę kvalifikaciją.

Visi turi teisę prisidėti. Siekiant užtikrinti, kad neįgalūs žmonės taip pat visapusiškai integruotųsi į Europos ateitį, pagal **Lygių galimybių neįgaliesiems veiksmų planą (2004–2010)** taikomos priemonės, skirtos pašalinti aplinkos, techninės ir teisines kliūtis, su kuriomis susiduria negalią turintys asmenys. Ši veikla vykdoma naudojantis ESF ir Europos užimtumo strategija. Vienoje iš strategijos gairių apibrėžiamas jos tikslas: „Užtikrinti integruotą darbo rinką, didinti darbo patrauklumą ir paversti darbą finansiškai patraukliu darbo ieškantiesiems, įskaitant socialiai remtinus ir nedirbančius žmones“.

Siekiant padidinti visapusišką neįgaliųjų dalyvavimą visuomenės gyvenime, priimtas visoje ES taikomas teisės aktas, **Kovos su diskriminacija direktyva**, nustatanti vienodo požiūrio įdarbinimo ir darbo srityse bendruosius pagrindus.

Pokyčių siekimas

Kol šalių vyriausybės ir politikai susitars dėl prioritetų ir paskirs lėšų jiems realizuoti, mes taip pat galime ką nors padaryti, kad mūsų visuomenė taptų teisingesnė, ir padėti sau bei aplinkiniams labiau įsitraukti į visuomenės gyvenimą.

Atminkite, galite patys sau užtikrinti daugiau galimybių darbo rinkoje ir daryti tai su džiaugsmu. **Vakarinė mokykla** yra galimybė įgyti papildomą kvalifikaciją ir susipažinti su bendrų interesų turinčiais žmonėmis. **Užsienio kalbos mokymasis** atveria duris į naujas kultūras: jei nenorite nuobodžiai kalti, išmokę pagrindus, galėsite dalyvauti šnekamosios kalbos pamokose.

Nežavi mintis ko nors naujo mokytis pačiam? **Ką manote apie mokymą?** Daugelyje ES valstybių narių suaugusiųjų bendrojo lavinimo programos suteikia žmonėms galimybę skirti laiko padėti kitiems, kas nemoka skaityti ar rašyti arba galbūt nemoka aritmetikos. Informacijos apie šias programas dažnai galima rasti skelbimuose vietos bibliotekose ar savivaldybėse.

Padėti imigrantams mokytis jų naujosios šalies kalbos taip pat yra tai, kuo galime užsiimti. Šnekamosios kalbos pamokos yra galimybė susitikti, o jums nereikia būti kvalifikuotu kalbos mokytoju, kad suprastumėte už stalo besišnekučiuojančius žmones. Kalbos pamokos imigrantams dažnai yra nemokamos. Jei turite laiko, **pasisiūlykite vesti šnekamosios kalbos pamokas**, kad suteiktumėte galimybę žmonėms praktiškai pritaikyti daugiau teorijai skirtose kalbų pamokose įgytas žinias ir susitikti su kitais jų bendruomenei nepriklausančiais žmonėmis.

Pradėti nuosavą verslą gali būti lengviau nei manėte. Jei visada turėjote slaptą troškimą būti sau viršininku ir galite pasiūlyti paslaugą, kodėl jums nesusitikus su vietinio banko darbuotoju ir nepasitarus. Kas žino, gal po penkerių metų galėsite duoti darbo jaunesniam asmeniui ar kam nors, kas išgyvena sunkų darbo paieškų laikotarpį!

Jei turite muzikinių, vaidybinių ar meninių gabumų, ar negalėtumėte valandą per savaitę jų paskirti senelių namams, specialiosioms mokykloms ar jaunimo klubui? Jei užsiimate sportu, **kodėl neįsteigus klubo ar nesubūrus komandos?** Įtraukite visus. Jei nežinote, ką galėtumėte pasiūlyti, tiesiog parodymas, kad domitės ir remiate tai, ką daro slaugytojai, bus tikras paskatinimas tiems, kieno sunkus ir svarbus darbas dažnai pamirštamas.

Labiau patinka gyvūnai nei bendrauti su žmonėmis? Patikrinkite skelbimų lentą vietos ligoninėje. Dažnai į ją gulantys žmonės iš viso nežino, ką daryti su savo augintiniais. Būtinybė palikti mylimą šunį, katę ar kitą draugą gali sukelti stresą jau ir taip blogai besijaučiančiam žmogui. Namai, kuriuose gyvūnas būtų paglobotas, labai reikalingi.

Jei esate sveikas, jus vertina bendradarbiai, draugai ir šeima, užimate padėtį visuomenėje, turite laiko ir jums pasisekė, nes savo pasaulyje jaučiatės kaip namuose, ištieskite ranką ir padėkite dar kam nors į jį įsilieti.

7 SKYRIUS

Visuotinis skurdas

Spragos užpildymas

„Kova su skurdu – ne kilnumo gestas. Tai teisingumo aktas. Tai pagrindinės žmogaus teisės – teisės gyventi oriai ir gerai – gynimas.“

Nelsonas Mandela

Begalinis skurdas, kai pragyvenimui per dieną tenka tik vienas doleris, besivystančiose šalyse slegia daugiau kaip milijardą žmonių, tai yra kas šeštą planetos gyventoją. O tai, kad jie gyvena kitame žemyne, nereiškia, kad nieko negalime padaryti jų sunkiai padėčiai palengvinti.

Globalizacija mus suartino, visame pasaulyje sujungdama žmones pasauliniu mastu priimtais sprendimais, politika ir praktika. Tačiau šios sanglaudos naudos ne visiems tenka po lygiai. Skirtumai tarp turto ir galios didėja toliau, darydami žalą skurdžiausiems pasaulio gyventojams.

JJ ©

Padėtis žemėje

Ūkininkas Zanzibare nepajėgus pasirūpinti musėmis cėcė apnikta galvijų banda. Fabriko darbininkas Bangladeše, siūdamas karoliukus ant baleto kostiumų, uždirba 8 centus per valandą. Etiopijoje mokinukas kasdien nueina penkiolika kilometrų, kad parneštų vandens. Įvairus gyvenimo būdas, skirtingos kultūros, tačiau visos susiduria su tuo pačiu iššūkiu – išgyventi spaudžiant nepritekliui.

© EC

Širdį draskantys atskiri pasakojimai sudaro pasaulinį vaizdą, kuriame alkis ir prasta mityba yra didžiausias pavojus sveikatai, pražudantis daugiau žmonių nei AIDS, maliarija ir tuberkuliozė kartu. Alkis graužia kas ketvirtą Afrikos regiono, esančio į pietus nuo Sacharos, gyventoją. Vaikai, išgyvenę iki penktojo gimtadienio, laikomi laimingais – 11 milijonų per metus jo nesulaukia.

O tuo metu, kai išsivysčiusių šalių namų ūkiai vien tik nuleisti tualete gali sunaudoti iki 50 litrų vandens per dieną, daugiau kaip milijardas žmonių net negali gauti 20–30 litrų saugaus gėlo vandens, būtino pagrindiniams gėrimo, maisto gaminimo ir švaros priežiūros poreikiams užtikrinti. Su šiuo saugaus geriamo vandens stygiumi susijusios ligos, nepakankama sanitarija ir higienos stoka kiekvieną dieną nusineša tūkstančius žmonių gyvybių.

Visuotinis skurdas daugiausia paplitęs kaimo vietovėse – trijų ketvirtadalių skurstančiųjų menkas pragyvenimas priklauso nuo gamtinių išteklių, kurie nuolat senka. Per pusę praėjusio amžiaus iš pasaulio 8,7 milijardų hektarų žemės ūkio paskirties žemės, ganyklų, miškų ir miškingų vietovių buvo nualinta daugiau kaip ketvirtis. Tai labai bloga žinia ir neturtingiesiems, ir jų aplinkai. Gera žinia ta, kad skurdas gali būti sunaikintas.

Ar žinote, kad…

2006 m. Europos pagalba pasiekė 48 milijardus eurų, o tai yra beveik 100 eurų gyventojui.

Kokių priemonių imasi Europos Sąjunga

ES mano, kad bendradarbiavimas plėtros srityje yra pagrindinė priemonė visuotinio skurdo problemai spręsti, todėl ji dirba kartu su tarptautiniais (Jungtinėmis Tautomis, Pasaulio prekybos organizacija, tarptautinėmis finansinėmis organizacijomis) bei regioniniais (Afrikos, Lotynų Amerikos, Karibų jūros ir Ramiojo vandenyno šalyse) veikėjais, kad veiksmingai išspręstų daugybę sunkumų, su kuriais susiduria skurdžiausiai pasaulyje gyvenantys žmonės.

© EC

Ji tvirtai įsipareigojo iki 2015 m. pasiekti 2000 m. JT Tūkstantmečio aukščiausio lygio susitikime nustatytus aštuonis tikslus. Šiais Tūkstantmečio vystymosi tikslais siekiama:

- Įveikti didelį skurdą ir badą
- Užtikrinti visuotinį pradinį ugdymą
- Sustiprinti lyčių lygybę
- Sumažinti vaikų mirtingumą
- Pagerinti motinų sveikatą
- Įveikti ŽIV / AIDS, maliariją ir kitas ligas
- Užtikrinti aplinkosaugos tvarumą
- Plėsti pasaulinę partnerystę vystymosi labui

2002 m. Johanesburge vykusiame **Aukščiausio lygio susitikime dėl darnios plėtros** ES pradėjo dvi iniciatyvas, skirtas užtikrinti vandens ir energijos tiekimą – du pagrindinius skurdo mažinimo veiksnius. Pirmąja iniciatyva **„Gyvybės vanduo“** iki 2015 m. siekiama galimybės gauti saugaus geriamo vandens ir sumažinti atitinkamų sanitarijos sąlygų neturinčių žmonių skaičių perpus. Antrąja – **„Energetikos iniciatyva, skirta skurdo panaikinimui ir tvariam vystymuisi“** – siekiama iš privataus sektoriaus ir finansinių institucijų pritraukti naujų išteklių, susijusių su kapitalu, technologijomis ir žmogiškaisiais ištekliais.

Prekyba yra kitas augimą skatinantis veiksnys. Pagal Kotonu susitarimą, kuris bus vykdomas iki 2020 m., ES dirba kartu su **Afrikos, Karibų jūros ir Ramiojo vandenyno šalimis**, kad jos laipsniškai integruotųsi į pasaulinę ekonomiką. Lotynų Amerikoje buvo sudaryta įvairių susitarimų, pagrįstų ekonominio bendradarbiavimo, institucijų politinio dialogo ir prekybinių ryšių stiprinimu. ES dabar yra svarbiausia **Lotynų Amerikos** investuotoja ir antra didžiausia prekybos partnerė. **Azijoje**, kurioje gyvena du trečdaliai pasaulio vargingųjų, ES dalis sudaro trečdalį visos žemynui teikiamos pagalbos. Bendras ES tikslas – iki 2015 m. padidinti besivystančioms šalims

teikiamos pagalbos kiekį iki 0,7 proc. savo šalių bendrųjų nacionalinių pajamų.

Europos darbotvarkėje skolų mažinimas taip pat užima svarbią vietą. ES yra svarbi veikėja Pasaulio banko ir Tarptautinio valiutos fondo iniciatyvoje panaikinti labai įsiskolinusių neturtingų šalių skolas. Iki šiol nuo skolos buvo visiškai atleista 18 šalių, iš jų Bolivija, Madagaskaras, Tanzanija ir Uganda.

Pokyčių siekimas

Kol vyriausybės priiminėja nacionalines skurdo naikinimo politikas, mes galime keisti padėtį.

Vienas iš pagalbos būdų yra įprastai apsipirkti ir tuo pat metu paaukoti. **Socialinė rinkodara**, kaip žinoma, skatina pelno siekiančias įmones ir ne pelno organizacijas dalyvauti veikloje abiem subjektams palankiomis sąlygomis. Pavyzdžiu gali būti kampanija „Raudonasis produktas“ („Product RED“), kurios metu, pasitelkiant gerai žinomas bendroves, renkami pinigai kovai su AIDS, tuberkulioze ir maliarija.

Padėtį galite pakeisti, savo vietos bakalėjos krautuvėje rinkdamiesi iš 1 500 ***FairTrade*** ženklą turinčių produktų. Šiuo paprastu veiksmu daug pasiekiate, užtikrindami gamintojams sąžiningą uždarbį.

Kitas nieko nekainuojantis būdas prisidėti prie mėgstamo labdaros fondo – naudotis **etiška bankininkyste**. Europoje tai tampa vis populiariau.

Kad ir kur gyventumėte Europoje, jei norite investuoti, pasiteiraukite vietos banke ar finansinio patarėjo, kaip priversti pinigus dirbti jums ir kartu kovoti su visuotiniu skurdu. Jei mieliau aukotumėte tiesiogiai, daugelis Europos šalių labdarai suteiks **mokesčių nuolaidų**.

Jei jums aukojimo sąvoka kelia abejonių, nes manote, kad visiškai neaišku, kur nukeliauja jūsų pinigai, yra daug **vaiko rėmimo** sistemų. Paramos teikėjai nuolat gauna žinių apie savo remiamo vaiko gyvenimą, jam siunčiamos nuotraukos ir laiškai.

Deramų priežasčių yra daug. Paieškokite labdaros organizacijų, remiančių tvarų žemės ūkį ir padedančių pragyventi ūkininkų šeimoms tokiose tolimose šalyse kaip Laosas ir Nikaragva.

Jei norėtumėte remti asmeniškai, kodėl nepadėjus savo vaikui susirasti bendraamžio susirašinėjimo draugo iš besivystančio pasaulio? Pasirinkite šalį, kurioje kalbama ir jūsų kalba, arba pasinaudokite galimybe pagerinti savo vaiko užsienio kalbos įgūdžius. Paskambinkite į tarptautinį telefono informacijos biurą ir paprašykite dominančios šalies pasirinktame mieste esančios mokyklos numerio. Galbūt jūsų vaikas galėtų įtraukti savo draugus arba paprašyti mokytojų įtraukti visą klasę. Tik vienas skambutis geriausiu atveju gali užmegzti visą gyvenimą trunkančią draugystę arba bent jau suteikti naudingos patirties. Užpildykime spragą.

Kita unikali alternatyva: jei tiesiog negalite sugalvoti, ko norėtumėte savo gimtadieniui ar Kalėdoms, ką manote, jei paprašytumėte bičių avilio ar ožkos? Jie tikrai neatsirastų prie jūsų slenksčio! Kai kurios labdaros sistemos suteikia galimybę nupirkti galvijų besivystančiose šalyse gyvenančioms šeimoms.

„Jūsų dovanoti medžiai ir bitės pakeitė mūsų žemę, orą ir dirvą. Pasikeitė visas mūsų gyvenimas!“

Zahara Bekre,
Kabso Takuma miškas,
Etiopija

Kompleksinės politikos kryptys

8 SKYRIUS

Svajonės virtimas tikrove

ES siekia tvaraus ekonominio augimo, užtikrinančio daugiau ir geresnių darbo vietų bei didesnę socialinę sanglaudą. Tačiau viskas turi būti daroma taip, kad mus supantis pasaulis būtų išsaugotas ateities kartoms.

Imtis griežtų priemonių prieš diskriminaciją, saugoti gamtinius išteklius, spręsti imigracijos ir visuotinio skurdo klausimus, gaminti produktus aplinką tausojančiais būdais – tuo tikslu priimti įstatymai ir sukurtos programos, kad būtų galima pasiekti kiekvieną ES tvaraus vystymosi strategijos tikslą.

Tačiau šioje knygelėje aptartoms atskiroms sritims yra bendri keturi būdai, naudojami mintims paversti tikrove: švietimas, moksliniai tyrimai, bendravimas, siekiant motyvuoti žmones ir priversti programas veikti kuo efektyviau, bei teršėjų privertimas mokėti. Svarbiausias dalykas yra pakeisti tai, kaip žmonė perka ir gamina, todėl mokesčių iniciatyvos yra viena iš priemonių paskatinti pereiti prie aplinką tausojančių įpročių. Tikros produkto poveikio aplinkai kainos atskleidimas padės vartotojams teisingai pasirinkti.

© Corbis

Švietimas – dalijimasis žiniomis

Visų iki šiol apibrėžtų politikos krypčių, programų ir iniciatyvų esmė yra suvokimas, kad nieko negalima padaryti be išsilavinusios visuomenės pagalbos. Mokslas žmonėms parūpina priemones susidoroti su šiais sunkumais ir suteikia gebėjimų tvariam Europos augimui užtikrinti.

Kai galvojame apie švietimą, esame linkę prisiminti savo mokymosi mokykloje laikotarpį. Tačiau tai apima daug plačiau – tai apima dalijimąsi žiniomis visais lygmenimis ir visose srityse. Dalijimasis techninėmis žiniomis, siekiant išlikti konkurencingais, mūsų sveikatą saugančios mokslo žinios, tolimas bendruomenes pasiekiančios ir leidžiančios susisiekti su žmonėmis bei sužinoti sprendimus visoje Europoje informacinės technologijos, švietimo sistemoje liekantys ir universitetinio išsilavinimo siekiantys moksleiviai, mokymasis visą gyvenimą, verslo įmonių pratinimas priimti aplinką tausojančius sprendimus – visa tai apima dalijimąsi žiniomis.

Tvarumas – tai savo išteklių naudojimas taip, kad ateities kartos iš jų taip pat turėtų naudos. Tai susiję ne tik su gamtiniais ištekliais, bet ir su žmogiškaisiais – visais Europos žmonėmis. Švietimas yra būdas sumažinti vyrų ir moterų ar mažumų grupių ir kitos gyventojų dalies nelygybę. Tai visą gyvenimą trunkantis procesas – praėjo tie laikai, kai mokymasis ir profesinis rengimas baigdavosi gavus aukštosios mokyklos diplomą. Dabar pabrėžiama, kad reikia padėti žmonėms plėsti žinias ir lavinti įgūdžius visą gyvenimą.

Kas daroma?

2001 m. vasarį ES priėmė darbo programą **„Švietimas ir profesinis rengimas 2010 m.“** Visos Europos Sąjungos švietimo ministrai susitarė dėl trijų konkrečių tikslų, siekdami užtikrinti kvalifikuotos darbo jėgos, nuo kurios priklauso mūsų ateitis, rengimą. Šie tikslai yra: mokymąsi ir profesinį rengimą atverti platesniam pasauliui, turint omenyje darbo pasaulį ir pasaulį už ES ribų, gerinti švietimo sistemų kokybę ir švietimą padaryti lengviau prieinamą.

© Corbis

Šie ambicingi tikslai bus įgyvendinami taikant įvairias priemones. Pavyzdžiui, siekiant tikslo švietimą atverti pasauliui, pabrėžiama kalbų mokymosi svarba ir siekiama sustiprinti darbinės veiklos ir mokslinių tyrimų ryšius.

Švietimo sistemų gerinimas apima lanksčių mokymosi programų plėtimą, siekiant padėti dirbantiems žmonėms mokytis toliau. Pagrindinių įgūdžių sąvoka turi būti atnaujinta ir atspindėti besikeičiantį pasaulį.

Galimybė visų amžiaus grupių žmonėms siekti mokslo reikalauja keisti sistemų sudarymo būdus, užduodant klausimus: „Ar lengva įgyti kitą kvalifikaciją?“, „Ar visi metodai leidžia besimokantiesiems

mokytis toliau, o gal jie verčia juos visko atsisakyti?“ Programoje taip pat pabrėžiama, kad švietimas yra visuomenės rankose ir turi padėti ją sukurti tokią, kokios trokštame.

Moksliniai tyrimai

Kiekvienas susiduria su iššūkiu – kaip užtikrinti, kad europinis gyvenimo būdas su visomis jo vertybėmis ir gyvenimo lygiu liktų saugus konkurencinėmis aplinkybėmis, nealinant ir negriaunant aplinkinio pasaulio.

Nors visi turime įtakos, kai kurios problemos turi būti sprendžiamos moksliškai: alternatyvūs energijos šaltiniai, pasaulio gyventojų išmaitinimo būdai, prieigos prie švaraus vandens užtikrinimas visiems, bendravimo gerinimo metodai – šių ir daugelio kitų tikslų realizavimas yra mūsų mokslo bendruomenės rankose.

Kas daroma?

© Corbis

Kol mokslininkai ieško, kaip išspręsti pagrindinę problemą – rasti švarios, atsinaujinančios energijos šaltinių, ir kol Europa susiduria su globalizacijos, migracijos, nedarbo ir senėjančios visuomenės keliamais sunkumais, ES pajungia visas galimas priemones mūsų ateičiai apsaugoti.

Pagal **Septintąją pagrindų programą** moksliniams tyrimams ir taikomajai veiklai buvo skirta 50 milijardų eurų. Ji bus vykdoma iki 2013 m., siekiant įgyvendinti šiuos tikslus:

- Iškovoti pirmaujančias pozicijas pagrindinėse mokslo ir technologijų srityse
- Skatinti kūrybiškumą ir kompetenciją Europos moksle
- Plėtoti ir stiprinti Europos mokslinių tyrimų žmogiškųjų išteklių potencialą
- Stiprinti mokslinių tyrimų ir inovacijų pajėgumą visoje Europoje

Mokslininkų tinklų kūrimas ir dalijimasis rezultatais taip pat yra pagrindinė sritis, todėl plečiant Europos mokslinių tyrimų sektorių siekiama užtikrinti, kad mintimis ir rezultatais būtų efektyviai dalijamasi visoje ES. Mokslininkai turi galėti laisvai judėti Sąjungoje ir naudotis pačiais geriausiais ryšių tinklais. Siekiant padėti jiems praplėsti

žinias, bus sukurtos mokslinio tyrimo įstaigos, veiklą grindžiančios valstybinio ir privataus sektorių bendradarbiavimu.

ES taip pat skatina universitetų ir kolegijų tinklų kūrimą bei mokymąsi bendradarbiaujant Sąjungoje ir kitose šalyse.

Ekonomikos naudojimas padėčiai keisti

Žmones galima paskatinti pirkti su atsakomybe už poveikį aplinkai pagamintus produktus ir mažiau pinigų išleisti aplinkai kenksmingiems produktams įvedant aplinkosaugos mokesčius. Tai vienas būdas, kaip ekonomika gali lemti pokyčius. Šiuo metu perkant kokį nors daiktą tikros sąnaudos žalos aplinkai atžvilgiu kainoje neatsispindi. Tačiau rinką galima panaudoti dirbti aplinkos labui.

Panaudoti rinkos pajėgumus tvariam vystymuisi skatinti – strategijos pagrindas. Tačiau valstybinis finansavimas taip pat turi suvaidinti savo vaidmenį, todėl strategijoje nubrėžiamas tikslas, kad visi tvariam vystymuisi remti iš ES išplaukiančių pinigų srautai būtų nukreipti pačiu geriausiu būdu.

Kas daroma?

Laipsniškas perėjimas nuo su darbu susijusių mokesčių prie mokesčių už taršą, energiją ir išteklius gali padidinti užimtumą, paskatinti ekologinių naujovių kūrimą ir apsaugoti aplinką. Tinkamų kainų siekimas, – kad tai, ką perkame, atspindėtų realias ekonomines, socialines bei aplinkosaugines produktų ir paslaugų sukūrimo sąnaudas, – yra sumanaus ekonominio augimo būdas.

ES kūrybiškai galvoja ir dirba su nacionalinėmis vyriausybėmis, kad sukurtų „žaliųjų mokesčių“ sistemą. Taip, kaip žemės ūkio finansavime dėmesys buvo nukreiptas nuo gamybos į valdymą, kai ūkininkai gauna lėšų už savo valdomos žemės priežiūrą, taip su darbu susijusių mokesčių našta gali būti perkeliama vartojimui.

Pagal **Naują direktyvą dėl energijos apmokestinimo** už mažesnį žalingų teršalų ir dujų skleidimą ES valstybės narės turi teisę įmonėms pasiūlyti konkrečias mokesčių lengvatas. Pagal ją taip pat apmokestinami energijos šaltiniai, kaip antai elektra, ir kuras, pavyzdžiui, akmens anglis. Tai priverčia vartotoją atkreipti dėmesį į efektyvumą – mažiau vartoti, kad sumažėtų mokesčių sąskaitos. Į efektyvų energijos

vartojimą investavusios įmonės gali atgauti kai kurių išskaitytų mokesčių dalį, prisidedančią prie tolesnės iniciatyvos.

Energijos, o ne žmonių pajamų, apmokestinimas, šiltnamio efektą sukeliančių dujų skleidimo kvotų pardavimas – abi priemonės yra pagrindiniai ginklai kovoje su klimato kaita. Ir abiem bendra ta pati mintis: moka teršėjas.

Teršėjo mokesčio sistema veikia dviem lygmenimis. Už išteklius eikvojantį ar kenksmingą aplinkai elgesį baudžiama, todėl žmonės skatinami ieškoti alternatyvų, o kol jie teršia, jų skleidžiama tarša iždui uždirba pinigų. Šios įplaukos paskui gali būti vėl investuojamos į mokslinius tyrimus arba panaudojamos projektams finansuoti.

Visoje Sąjungoje mintį apmokestinti taršą šalys įgyvendina įvairiais būdais: Danijoje ir Suomijoje taikomi mokesčiai už padangas, Danijoje, Islandijoje ir Italijoje jie taikomi už plastikinius maišelius, Prancūzijoje mokami mokesčiai už popierių ir kartoną.

Kol šalys ieško būdų, kaip sumažinti taršą ir tuo pat metu padidinti jos teikiamas biudžeto pajamas, įmonės ir organizacijos taip pat kuria tausojančius darbo metodus. Principo „moka teršėjas“ suvokimas didėja, nes įmonėms įtaką daro vartotojų ir teisės aktų spaudimas tapti ekologiškesnėms. Kai kurios šioje srityje pirmauja, savanoriškai keisdamos savo verslo veiklos būdus.

Mokestis už skleidžiamą taršą verslo bendruomenei tampa vis svarbesnis. Kartais pasigirsta tokie posakiai kaip „kompensavimas už taršą anglies dioksidu“ arba „prekybos leidimais teršti anglies dioksidu sistema“, o ateityje juos girdėsime dar dažniau. Pinigų ėmimas už anglies dioksido skleidimą reiškia požiūrį, kad šios šiltnamio efektą sukeliančios dujos taip pat yra prekė. Sumokate tam tikrą sumą ir taip nusiperkate teisę pagaminti tam tikrą kiekį.

Pinigai ateina tiesiai iš ES, finansuojant tokias programas kaip **LIFE+,** kuri bus vykdoma iki 2013 metų. Pagal šią programą, kuriai skirta 2 milijardai eurų, bendrai finansuojamos aplinkosaugos iniciatyvos visoje Sąjungoje ir gretimose šalyse. Tai suburia įvairias programas, sugrupuojant jas pagal atskiras taisykles. Sprendimų priėmimas tampa efektyvesnis, o visa procedūra – skaidresnė. 20–25 proc. pinigų bus skiriama visuomenei informuoti tvaraus vystymosi klausimais.

© EC

Turint tokius didelius biudžetus, ES teikiamas finansavimas turi būti nukreipiamas taip, kad būtų užtikrinta parama tvariam vystymuisi. ES šalys ir Komisija koordinuos įvairias politikos sritis, tokias kaip sanglaudos ir žemės ūkio politikos, kaimo plėtros, mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros, kad šis potencialas būtų kuo didesnis.

Iki 2008 m. Komisija taip pat kurs subsidijų, kurios turi didelį, neigiamą poveikį aplinkai, reformos planą, turėdama tikslą palaipsniui jas nutraukti. Tokios sritys, kaip žemės ūkis, naudosis finansavimu, atnaujinančiu kaimo bendruomenes, tuo pat metu saugančias savo dirbamą žemę.

Informavimas ir motyvavimas

Knygelė, kurią dabar skaitote, yra ES kampanijos, skirtos visas turimas priemones panaudoti pagrindinėms tvaraus vystymosi mintims skleisti, dalis. Vienas iš Komisijos apibrėžtų tikslų yra pasakyti, ką reikia padaryti, paaiškinti, kokių veiksmų ES imasi sunkumams įveikti ir motyvuoti žmones dirbti siekiant mums visiems naudingų tikslų.

Kas daroma?

„Europos tvarių miestų“ kampanijoje dalyvauja grupė vietos valdžios institucijų, kurių tikslas – sukurti klestinčius, kūrybingus ir tvarius miestus, kuriuose kiekvienas žmogus vaidintų savo vertingą vaidmenį. Kad pasiektų šiuos tikslus, jos pasirašė **Olborgo įsipareigojimų** deklaraciją, ir ES tikisi, kad šalys, kurių vietos valdžios institucijos šiame projekte nedalyvauja, netrukus ją pasirašys.

Pavyzdžiui, vienas iš įsipareigojimų yra užtikrinti žmonėms tinkamą prieigą prie gamtos išteklių. Tai apima vandens ir oro kokybės gerinimą, parkų ir sodų kūrimą. Kitas įsipareigojimas – gerinti transportą ir mažinti eismo intensyvumą, plečiant transporto pasirinkimo galimybes. Sveikatos ir socialinės lygybės sritys taip pat įtrauktos į sąrašą.

© EC

Kampanija suburia visų lygių Europos valdžios institucijas. Kokie metodai veikia, o kokie ne – šia informacija dalijamasi. Barselonos miesto savivaldybė gali suremti pečius su Baltijos šalių miestų sąjunga, pateikusia pasiūlymą ieškoti būdų, kaip įveikti sunkumus tvarų vystymąsi verčiant tikrove.

Kita galimybė veikti buvo pasiūlyta 1992 m. Rio de Žaneire vykusioje Jungtinių Tautų aplinkos ir plėtros konferencijoje. **„Darbotvarkėje 21“** pateikiamas visas veiksmų planas, skirtas tvaraus vystymosi tikslams pasiekti. Europos šalys dalyvauja veikloje, ir ES tikisi, kad dar daugiau jų prisijungs prie „Darbotvarkės 21“, pasirašys Olborgo įsipareigojimų deklaraciją ir prisidės prie „Europos tvarių miestų“ kampanijos.

Pripažįstant, kad norint motyvuoti žmones informaciją reikia skleisti, **„geresnis informavimas“** buvo paskata sukurti apdovanojimą ***RegioStars*** už geriausius projektus ekonomikos modernizavimo srityje. Komisija jį pasiūlė 2006 m., ir tai tik vienas ES įsteigtas apdovanojimas, skirtas žmonėms motyvuoti ir tvaraus vystymosi tikslams paryškinti.

Atvirų durų dienos, tokios kaip kasmetė **Europos regionų ir miestų savaitė**, yra kitas ES būdas pasiekti savo piliečius ir paskleisti pagrindinę tvaraus vystymosi mintį. Renginyje dalyvauja tūkstančiai žmonių iš visos Europos ir pristato vystymosi projektus.

Bet tik nedidelė Europos gyventojų dalis ES duris atveria patys. Pasiekti visus piliečius ir teikti jiems informaciją – tai 2005 m. birželį priimto Komisijos komunikato **„i2010 – Europos informacinė visuomenė ekonomikos augimui ir užimtumui skatinti“** tikslas. Šią iniciatyvą sudaro teisės aktai, skirti užtikrinti, kad kiekvienas asmuo būtų įtrauktas į visuomenę, plačiai naudojančią informacijos ir ryšių technologijas (ICT). Prisijungimo sparta, atnešanti skaitmenines technologijas į žmonių namus, veiksmai, siekiant sumažinti apgavysčių internetu skaičių, sistemų, kurios gali dirbti kartu, nepaisydamos sienų, kad padėtų žmonėms susisiekti, tobulinimas ir skatinimas – ši ES iniciatyva apima visa tai ir dar daugiau.

ES skleidžia informaciją, kviesdama žmones į savo įstaigas pažiūrėti, kaip dirba, teikdama apdovanojimus už ekonomikos naujoves tvaraus vystymosi srityje arba užtikrindama, kad žmonės visoje Europoje turėtų galimybę naudoti pačius geriausius veiklos metodus.

Verslo įmonės taip pat suvokia savo atsakomybę. Vienas iš pavyzdžių yra ES korporacijų vadovų grupė klausimams dėl klimato kaitos spręsti. Ši grupė, susibūrusi kelių įmonių direktorių iniciatyva, siekia dirbti kartu su ES ir skatinti mažai anglies dvideginio į aplinką išskiriančių technologijų ekonomiką, tuo pat metu stiprinant augimo ir konkurencingumo galimybes. Ji ketina tai pasiekti nustatydama sąlygas, kurias būtina atitikti mažinant šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetimą, vykdydama veiksmingas taršos skleidimo mažinimo priemones ir ieškodama galimybių verslą plėtoti naudojant mažai anglies dioksido į aplinką išskiriančias technologijas.

Įgyvendinimas ir tolesnės priemonės

Kaip nenukrypti nuo kelio

9 SKYRIUS

ES veiklos įvairiose politikos srityse esmė yra ta, kad ji laikosi atvirumo, bendrininkavimo, atskaitomybės, veiksmingumo ir sanglaudos principų. Juos jungia vienas gyvybiškai svarbus elementas, būtinas, kad tvaraus vystymosi strategija veiktų – stebėsena.

Visoje Europoje vykdoma gausybė programų, taikoma teisės aktų: žmonės – piliečiai, verslo bendruomenė, regioninės ir nacionalinės vyriausybės bei pati ES – vykdo veiklą visose gyvenimo srityse, todėl nustatyti, kokios priemonės veikia, o kokios ne, yra svarbiau nei bet kada.

Kokių priemonių imasi Europos Sąjunga

Tvaraus vystymosi strategijoje iškelti klausimai pakilo iš lygmens, kuriame atsakingieji už aplinkos politiką juos tik svarstė. Dabar pačią Europos sprendimų priėmimo proceso esmę sudaro visi susiję dalykai, o valstybių vadovai ir vyriausybės stebi padėtį, nes reikia užtikrinti, kad strategija nenukryptų nuo kelio. Europos Komisija nuolat tikrina, kaip plėtojamos politikos sritys. Kas dveji metai, pradedant 2007 m. rudeniu, ji skelbia pažangos ataskaitą, kurioje aiškiai ir konkrečiai nurodoma, kurios priemonės veikia, o kurios ne, ir kaip strategiją naujinti bei išlaikyti veiksminga. Tai pagrindinis klausimas, svarstytas gruodžio mėnesio Europos Vadovų Tarybos susitikime, kuriame priimami sprendimai dėl tolesnės veiklos.

33©

Komisijos pažangos ataskaitoje apžvelgiama, kaip veikia politikos priemonės, kaip sekasi įvairioms šalims, ir pasiūloma naujų minčių dėl tolesnių veiksmų. Vienas iš šių minčių informacijos šaltinių yra duomenys, kuriuos renka statistikos biuras Eurostatas, nuolat stebintis pasiektą Europos tvaraus vystymosi pažangą.

Pirmas pažangos stebėsenos žingsnis yra susidaryti aiškų vaizdą, ką reikia vertinti, ir užtikrinti, kad būtų palyginami visų šalių duomenys, o laikui bėgant – panašios šalys lyginamos su panašiomis.

Kad tai būtų įmanoma, Eurostatas nustatė tam tikrus rodiklius, apie kuriuos nuolat pranešama. Eurostato 2007 m. pranešimą apie tvaraus vystymosi rodiklius galima rasti adresu ec.europa.eu/sustainable/

Rodiklius galima aiškiai matuoti visoje Sąjungoje ir parodyti, kokia padėtis yra vienoje ar kitoje vietoje. Pavyzdžiui, visuomenės sveikatos srityje pagrindinis rodiklis yra sveikai išgyventi metai, skirstomi pagal lytį. Šio rodiklio matavimas visoje ES, nuolat renkant duomenis, parodys, kokia padėtis dabar, ar ji gerėja, ar blogėja. Tačiau kiek metų vyrai ir moterys nugyvena sveikai, yra labai platus rodiklis. Yra ir kitų, kurie išsamiau atspindi padėties sudėtingumą, tokių kaip poveikį sveikatos būklei turintys veiksniai, įskaitant nutukimą ir rūkymą, buvimą užterštoje aplinkoje ir toksiškų cheminių medžiagų gamybą. Rodikliai bus tobulinami ir kuriami nauji. Šiame procese dalyvaus ir ES šalys.

Nuolat atnaujinamą Eurostato informaciją, jei turite prieigą, galite rasti internete. Ji padės susidaryti vaizdą apie pažangą siekiant tvaraus vystymosi tikslų visoje ES.

Europos Parlamentas atlieka savo vaidmenį, dalyvaudamas svarstymuose, bendradarbiaudamas su Taryba ir Komisija bei palaikydamas ryšius su nacionaliniais parlamentais. Prisideda ir Regionų bei Ekonomikos ir socialinių reikalų komitetai.

© EC

Kokių priemonių imasi ES šalys

ES valstybės narės skiria atstovus, kurie nuolat dalyvauja Tvaraus vystymosi koordinatorių grupės, kuriai pirmininkauja Europos Komisija, posėdžiuose, kad aptartų pasiektą strategijos pažangą. Kas antri metai jie taip pat prisideda prie pažangos, papildydami savo nacionalines tvaraus vystymosi strategijas, kurios yra tobulinamos remiantis peržiūrėta ES strategija. Tai užtikrina, kad konkrečių šalių ir visos Sąjungos tikslai vieni kitus papildytų.

Kitas kompetencijos lygmuo yra Europos tvaraus vystymosi tinklas (ESDN). Tai neformalus valstybės tarnautojų ir kitų specialistų tinklas, užsiimantis visos Europos tvaraus vystymosi strategijomis.

Šalys taip pat pasiūlo kitoms šalims peržiūrėti jų tvaraus vystymosi strategijas ir sužinoti, kaip dirbama vietoje. Mintis ta, kad šalys, išnagrinėjusios kitų šalių sėkmingus pavyzdžius, galėtų pasimokyti vienos iš kitų. Iki 2011 m. Europos Taryba nuspręs, kada turi būti pradėta kita išsami strategijos peržiūra.

Europos Komisija
Tvari ateitis – mūsų rankose

Liuksemburgas: Europos Bendrijų oficialiųjų leidinių biuras
2008 — 79 p. — 14,8 × 21 cm
ISBN 978-92-79-07278-9

Rankraštis baigtas 2007 m. lapkričio mėn.